

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

11e JAARGANG

N o 1

JANUARI 1961

Romeinse Nieuwjaarstamp

*Cambridge, Museum of
Archaeology and Ethnology*

NIEUWJAAR

De Romeinen hadden de gewoonte met nieuwjaar geschenken uit te wisselen. In de vroege keizertijd dienden daartoe veelal oude koperen munten met min of meer toepasselijke voorstellingen. De gewoonte bij deze en andere feestelijke gelegenheden munten cadeau te doen – soms werd de rand nog speciaal opgehamerd – gaf waarschijnlijk zelfs het aanschijn aan de speciaal als geschenk vervaardigde penningen, die in de 2e eeuw hun intrede zullen doen. Wij zijn geneigd hierbij aan onze 18e-eeuwse en waarschijnlijk al vroegere nieuwjaarspenningen te denken.

Zulke munten vinden wij afgebeeld op een Romeinse terracotta lamp (vermoedelijk bij Ely in Engeland gevonden), die zelf als nieuwjaarsgeschenk bedoeld was. Wij zien er een Victoria, een schild met nieuwjaarswens in de rechter, een palmtak in de linker hand. Rechts zien wij de voorzijde van een koperen as van ± 100 v. C. met Januskop, links de keerzijden van een kleine koperen quadrans van $\pm 9/8$ v. C. en van een koperen as van ± 30 v. C., de eerste met ineengestrengelde handen, die een caduceus vasthouden, de tweede met een Victoria. Daar de lamp zelf uit de 1e eeuw n.C. is, zijn hier dus werkelijk „oude” munten afgebeeld.

De dubbele kop van Janus, die in verleden en toekomst blik, ook de heil- en zegenbrengende figuur van Victoria en de caduceus, van ouds zinnebeeld van voorspoed, zijn wel bij uitstek geschikt om aan de goede wensen voor het Nieuwe Jaar uitdrukking te geven!

A. Z.

Prof. Dr. J. E. Bogaers was zo vriendelijk om ons op deze lamp opmerkzaam te maken en ons een foto te verschaffen.

EEN EERSTE „STAAT” VAN EEN PENNING

Vergelijking van twee exemplaren van dezelfde penning, die bij nadere beschouwing niet volkomen identiek bleken te zijn, bracht mij ertoe de term „staat” als een nieuw begrip in de numismatiek in te voeren.

Toevallig kocht ik een penning aan omdat de kwaliteit zoveel beter was dan van het exemplaar dat ik tot nu toe bezat. Het betreft Roovers 90 (v. L. I, 567, 2): de Utrechtse penning op de verovering van Grave van 1602. Bij vergelijking van de twee exemplaren viel direct op dat de nieuwe aanwinst anders was. Op de bodem zijn alle oneffenheden wel aangegeven, die ook op het oude exemplaar (hier is ter vergelijking het

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE
van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE
R. Chr. Wolff
Dr H. H. Zwager
J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT
J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS
voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES
 $\frac{1}{4}$ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.
De Geuzenpenning
Amsterdam

Eerste staat, coll. Flohil

*Grave ingenomen door Maurits'
belegeringstechniek, 1602*

Tweede staat, Kon. Penningkabinet

fraaie stuk uit het K.P.K. afgebeeld) zijn terug te vinden, maar daar zijn overdekt door een grasmat. De afscheidingslijn tussen de voorgrond waarop de schop staat en het verschiet is dezelfde, doch reikt niet tot de schop. Het verschiet vertoont op beide precies dezelfde personen, het platteland met hetgeen er op staat en de belegerde vesting, doch ook daar is behoudens enkele verhevenheden de overdekkende grasmat afwezig. Het legerkamp om de vesting is op het oude stuk duidelijk dubbel gecontoureerd, wat op het nieuwe slechts op een heel enkele plek is aangeduid. De horizon op het nieuwe exemplaar is links hier en daar even aangegeven, rechts afwezig (uiterst rechts is met de loupe nog een spoor te zien); de schop reikt niet geheel tot de horizontale lijn van de afsnede. De oppervlakte is hier en daar korrelig: op de schop, bij V en S van Industria, bij A van Labore en in het jaartal bij D en C. Dat we te maken hebben met dezelfde stempel bewijzen kleine onregelmatigheden die in het omschrift niet voldoende zijn verwijderd: – voor D van Industria,¹ voor V van hetzelfde woord en – na het laatste rozetje. Alle letters, rozetten en voorstellingen kloppen volkomen. Op de molenstenzijde zijn ook de

lichte verhevenheden die op mijn oude penning onder de grasmat nog doorschemeren, duidelijk aangegeven, doch de mat zelf ontbreekt. De afscheiding van de bodem tegen de lucht is hier en daar even te zien, soms alleen met de loupe; molensteen, hemellicht, wapen met kroon, schild en ornament zijn geheel dezelfde, alleen is er in het onderste kruis van het wapen een onregelmatigheid op het nieuwe exemplaar. De plooiën van de broek om het linker been van de man reiken niet geheel tot de oversnijding van de rechter arm; er is in het hemellicht door de eerste letter een fijn haarscheurtje; enkele korrels zijn er op het vlak boven de top van de hefboom; de bovenste lijn van de afsnede loopt onder de kroon niet door. Uit de eigenaardigheden van letters, rozetjes en parelrand is mede te besluiten dat ook deze zijde bij beide exemplaren van een en dezelfde stempel afkomstig is.

De verklaring hiervan kan de volgende zijn. In de ene afslag is de penning nog niet geheel gereed, in de andere heeft hij zijn definitieve vorm gekregen. Bij die definitieve vorm ziet men dat kleine fouten zijn verbeterd, zo is het minieme spleetje in het hemellicht gedicht, de fout in het wapen is hersteld (een rest ervan is nog te zien), de korrels op het blad van de schop en elders zijn verwijderd. Verschillende aanvullingen zijn aangebracht, zoals aan beide zijden de afscheiding van bodem en lucht. Op de schopzijde is de afscheiding tussen voorgrond en verschiert nauwkeurig afgemaakt; de schop reikt nu precies tot de afsnede; de broek van de man is geheel bijgewerkt; de legerplaats is ovaal gecontoureerd en onder de kroon boven het wapen is de afsnedelij n vervolgd. Doch behalve deze correctie van foutjes en kleine aanvullingen is het leggen van de grasmat over de aanwezige verhevenheden als geraamte de hoofdzaak.

Wij hebben dus in dit geval niet te maken met een „variant”, waarmee immers een afslag van een andere stempel wordt bedoeld, maar met een „staat”: een eerdere, enigszins afwijkende afslag van dezelfde stempel als waarmee de definitieve penning is geslagen. De benaming „staat” is gekozen naar analogie van de prentkunst. Van prenten worden herhaaldelijk staten aangetroffen, waaraan de werkwijze van de kunstenaar goed te bestuderen is. Wanneer een prentmaker worstelt met zijn ontwerp ontstaan er soms talrijke staten van één prent, zoals bij de etsen van Rembrandt. De prentmaker werkt immers met een vlakke koperen plaat, hij kan partijen afdekken en ook uitwissen, zodat hij zijn compositie en zelfs zijn conceptie kan wijzigen op één plaat. Aangezien dit echter voor de stempelsnijder veel moeilijker is, zullen wij in de penningkunst nooit zo'n groot aantal staten aantreffen als in de prentkunst soms het geval is. Overwegend technische redenen zullen hem er toe brengen om een afslag van een niet-definitieve staat te maken. Wil hij echter ontwerp of compositie wijzigen, dan komt hij van zelf tot varianten. Looff's worsteling met het ontwerp voor zijn penning van 1637 betreffende het innemen van Breda (Jbk. 44, 1957, p. 49) resulteerde in drie varianten, en misschien ook wel in enige staten, tot nu toe onbekend. De algemene vraag blijkt nu gewettigd of er zich onder de penningen, die tot op heden als varianten geboekt staan, geen „staten” bevinden, b.v. bij de Utrechtse penningen uit ongeveer dezelfde tijd (Roovers 89, v. L. I, 548, 2; R 91, v. L. II, 15, 3 en R 92, v. L. II, 50, 4). Een zeer nauwkeurig onderzoek hiernaar zou zeker de moeite lonen, aangezien wij door het bekend worden van staten een duidelijker inzicht in de genese van een bepaalde penning kunnen krijgen.

M. FLOHIL

EEN NUMISMATISCH THEEPOTJE

Onder de vele fraaie stukken geëxposeerd op de tentoonstelling „Nederlands Zilver uit de jaren 1815-1960” in het Gemeentemuseum te Den Haag t.g.v. het 125-jarig jubileum van de N.V. Zilverfabrieken van Kempen & Begeer, bevindt zich een éénpersoons-theepotje waaraan een numismatisch raadsel verbonden is. Het theepotje behoort tot de collectie

van het Museum en is in 1960 verkregen als legaat uit de nalatenschap van baron Sirtema van Grovestins.

De oude museumcatalogus *Catalogus der Geschied- en Oudheidkundige voorwerpen van het Gemeentemuseum van 's-Gravenhage* door de toenmalige directeur A. J. Servaas van Royen, vermeldt op pag. 265 onder No. 709:

„Zilveren theepotje, vervaardigd van de eerste vijftig guldens voor het Koninkrijk der Nederlanden; de 50ste gulden is geplaatst onder tegen de bodem. Deze guldens waren aangeboden door het Muntcollege aan Mr. J. J. Twent, destijds Minister van Financiën onder de regering van Koning Willem I.”

In deze omschrijving zijn evenwel enkele onjuistheden nl.:

1e. Het is geen „gulden” doch een „halve gulden” welke onder tegen de bodem is geplaatst en het gewicht van het potje komt juist overeen met het gewicht van 50 halve guldens.

2e. Er is nimmer een Mr. J. J. Twent

Minister van Financiën geweest, noch onder Koning Willem I, noch daarna. 3e. Het „Muntcollege” dateert eerst van 1851!

Niettegenstaande deze onjuistheden had toch de datering van het theepotje ten behoeve van de catalogus der zilvertentoonstelling op het jaar 1818 gesteld kunnen worden, als zijnde het jaar waarin de eerste guldens en halve guldens werden uitgegeven, ware het niet dat het meester-teken van de Haagse zilversmid Phi-

lip de Meyer, die het potje vervaardigde, zich hiertegen verzet.

Dit teken toch, de hoofdletters DM, waaronder het cijfer 30 en het geheel geplaatst in een vierkante omlijsting, is door de Meyer uitsluitend gebruikt in de jaren 1842-1869! Helaas ontbreekt de jaarletter, die anders het raadsel zou hebben opgelost.

Nu kunnen we slechts tot de conclusie komen, dat het potje is vervaardigd van halve guldens welke bij de muntzuivering van 1842 tot 1850 in de jaren 1849 en 1850 zijn ingetrokken en dat het jaar van aanmaak derhalve ligt tussen 1849 en 1869.

Of gebruik is gemaakt van halve guldens uit 1818 of van een der latere series, is niet uit te maken, aangezien de munt zodanig tegen de onderzijde is gesoldeerd dat boven- en onderzijde rusten op een vlakke rand, waardoor het jaartal wordt bedekt. Van demontage van de munt is afgezien, vanwege de betrekkelijk hoge kosten

(Vervolg op pag. 9)

KONINKLIJK PENNINGKABINET

VOC-penning.

Onlangs werd door het Kon. Penningkabinet uit oud familiebezit de hiernaast afgebeelde gouden vereringspenning van de Verenigde Oostindische Compagnie verworven. De aankoop van dit bijzonder interessante stuk werd mede mogelijk gemaakt door een belangrijke steun van de Vereniging Rembrandt.

De gegoten penning, die 175 g weegt en waarbij oorspronkelijk een thans niet meer voorhanden gouden keten heeft behoord, werd blijkens de gegraveerde tekst op het schild aan de kz. uitgereikt aan Mr. Adriaan Bergsma, advocaat-fiscaal van Nederlands Indië, ter gelegenheid van de behouden aankomst van de retourvloot van 1740, waarover hij het commando voerde. Mr. Adriaan Bergsma, geboren te Dokkum in 1702, studeerde rechten aan de Hogeschool te Franeker, was van 1734 tot 1740 advocaat-fiscaal te Batavia en bekleedde na zijn repatriëring ambten in de regering van Sneek en van Friesland en overleed in 1780 te 's-Gravenhage als gedeputeerde ter Staten-Generaal. De gewoonte om een gouden penning uit te reiken aan de commandant onder wiens leiding de kostbare retourvloot van de Compagnie behouden in patria terugkeerde, dateert reeds uit de 17e eeuw. Toen waren het gegraveerde penningen, die afzonderlijk voor iedere gelegenheid werden ontworpen, al staat op de voorzijde steeds het admiraalsschip met de VOC-vlag in top afgebeeld; het Penningkabinet bezit dergelijke penningen vereerd aan Wollebrand Geleynsz. de Jonge in 1648 (Cat. 757) en aan Sibrant Abbema in 1680 (Jaarboek 1919, p. 127), benevens een zilveren repleik van de penning van Johannes

de Hertog in 1689 (Van Loon III, p. 457). In de 18e eeuw werden deze gegraveerde penningen vervangen door een gegoten penning, telkens uit dezelfde vorm vervaardigd en slechts van een gegraveerde inscriptie voorzien. Tot deze reeks behoort de Bergsma-penning van 1740, evenals twee uit de literatuur bekende exemplaren vereerd aan Mr. Everhard Krayvan-ger in 1728 (Cat. J. A. Völcker 1888, no 1392) en – van licht afwijkend type – aan Maerten Haringman in 1753 (Tijdschrift 1901, p. 142).

Muntvondst Zutphen.

Op 26 september had de officiële opening plaats van het nieuwe gebouw van de Spaarbank-Vereeniging Zutphen, dat op de plaats staat waar op 4 augustus 1958 bij het begin der werkzaamheden de reeds beroemd geworden omvangrijke schat van gouden en zilveren munten uit de 14e en 15e eeuw werd aangetroffen. Bij deze plechtige gelegenheid werd door de voorzitter van het Bestuur een kostbare schenking aan de directeur van het Kon. Penningkabinet overhandigd, bestaande uit 10 gouden en 66 zilveren munten uit de vondst. Dank zij dit royale en van begrip voor de betekenis van een zo gewichtige bodenvondst getuigende gebaar werd zodoende een representatieve keuze uit de schat verworven, waarin zich verschillende uiterst zeldzame, hetzij nog niet eerder bekende, hetzij nog niet in de rijksverzameling vertegenwoordigde stukken bevinden. Daar de gehele vondst reeds in het Jaarboek is gepubliceerd, kan hier met een verwijzing naar enkele van de belangrijkste aanwinsten volstaan worden: het Hollandse leeuwenschild van hertog Albrecht, de Luikse kroon van Jan van Beieren, de dubbele kroon van Henegouwen. Een andere

keuze wordt blijvend in het gebouw van de Spaarbank in de speciaal daarvoor ingebouwde vitrine tentoongesteld. Het merendeel der munten werd, zoals bekend, op de voorjaarsveiling van de firma Schulman verkocht en is inmiddels in de collecties van talrijke musea en verzamelaars overgegaan.

Gouden VOC-penning, uitgereikt in 1740

KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

De najaarsvergadering werd gehouden te 's-Hertogenbosch op zaterdag 12 november 1960.

De bijeenkomst begon te 11 uur met een goed bezochte Huishoudelijke vergadering in de zaal van het Centraal Noord-Brabants Museum. Andere leden kwamen eerst later.

Na een welkomstwoord van de voorzitter werden de notulen van de vergadering te Harderwijk gelezen en, nadat op verzoek een aanvulling was aangebracht, gearresteerd.

Tot lid werden benoemd, conform het op de agenda vermelde voorstel, de heren Mr. N. F. Hofstee te Leiden en Drs. D. de Vries te Utrecht. Een voorstel nog twee, na het uitgaan van de convocatie binnengekomen candidaturen aan de agenda toe te voegen, werd nadat hiertegen op principiële gronden bezwaar gemaakt was, ingetrokken.

De voorzitter deelde mede, dat mevrouw Zadoks thans definitief het redacteurschap van De Geuzenpenning, dat zij enige tijd ad interim had waargenomen, heeft neergelegd. Hij bracht haar in hartelijke bewoordingen de dank van het Genootschap over. In haar plaats is aangewezen de heer R. Chr. Wolff.

Na mededeling, dat de voorgenomen vergadering te Enschedé beter in het najaar gehouden kon worden, werd besloten de zomervergadering 1961 te Middelburg te houden.

Bij de rondvraag bood de heer F. J. Bingen een door hem vervaardigde inhoudsopgave van de jaargangen 1956-1960 van De Geuzenpenning aan, die door de voorzitter onder dankzegging aanvaard werd en aan

de redactie overgedragen. Deze zal hiervan gaarne gebruik maken als grondslag voor de binnenkort te publiceren index over genoemde jaren. Te 11.45 werd de vergadering gesloten, waarna men zich naar het Stadhuis begaf. Daar werden de leden door de loco-burgemeester dr. H. van Velthoven namens het Gemeentebestuur ontvangen. Vervolgens werd het gezelschap door de gemeente-archivaris, dr. L. Pirenne, rondgeleid. Na een koffiemaaltijd werd te 14.30 de vergadering in het Museum herenvat. Prof. Dr. J. E. Bogaers hield daar een boeiende causerie over de opzienbarende ontdekkingen tussen 1950 en 1959 te Esch (N.B.) gedaan. Toevallig vonden gaven de R.O.B. aanleiding tot systematische opgravingen. Deze brachten enige tumulusgraven uit Romeinse tijd aan het licht. Bij verhouding waren deze rijkelijk van bijgiften voorzien: een schat van ceramiek, glaswerk, sieraden enz. kwam aan het licht. Tot zijn groot genoegen kon de spr. zelfs mededelen, dat er zojuist in een vandaar meegebrachte klont aarde een munt was gevonden en wel een as van Antoninus Pius! Dank zij de allermooiste opgravingsmethoden en wijze van hantering kon het laboratorium van de R.O.B. de voorwerpen niet alleen voortreffelijk conserveren, maar zelfs op wonderbaarlijke manier restaureren: totaal verpoederd glaswerk werd met behulp van plastic in de oorspronkelijke vorm teruggebracht. Bij de rondgang door de tentoonstelling, wederom onder de bezielende leiding van Prof. Bogaers, konden de aanwezigen zich overtuigen dat hij het belang van de vondsten en de prestaties van het R.O.B.-laboratorium waarlijk niet had overdreven.

Te 16 uur werd de vergadering door de voorzitter met een woord van hartelijk dank aan de inleider, besloten. Verschillende leden bleven nog geruime tijd bijeen.

BINNENLANDS NIEUWS

In afwijking van de sinds de oorlog bestaande traditie werd door de firma Schulman op 7, 8 en 9 november voor de tweede maal in één jaar een bijzonder omvangrijke veiling gehouden. Deze bevatte ditmaal uitsluitend Nederlandse en Nederlands-Indische munten en penningen, die dan ook in de komende voorjaarsveiling zullen ontbreken. Op dit beperkte gebied was de aangeboden collectie rijk en afwisselend.

De reeks Nederlandse munten, in het algemeen van uitstekende kwaliteit, werd, met uitzondering van de kostbare gouden afslagen van zilveren munten, wederom grif verkocht op een prijsniveau, dat zeker niet beneden dat van de voorafgaande veilingen lag. Drie groepen verheugden zich in bijzondere mate in de gunst van de verzamelaars: de vrij talrijke middeleeuwse munten, de buitengewoon grote en fraaie serie noodmunten – waarbij zelfs de duidelijk als

vals aangeduide stukken goede prijzen maakten – en de munten van het Koninkrijk.

Zowel betrekkelijk gewone middeleeuwse munten als zeldzaamheden brachten vaak $1\frac{1}{2}$ à 2 maal de taxatieprijzen op; onder de zeer goed betaalde noodmunten bleken vooral de Amsterdamse grote belangstelling uit het buitenland te trekken; het aanbod van 19e eeuwse Nederlandse munten blijkt nog steeds ver beneden de steeds groeiende vraag te blijven, zodat de drieguldens van Willem I thans tot f 60 à f 85 gestegen zijn. De prachtige en ongewoon grote reeks munten van de VOC en van Nederlands-Indië werd al even goed verkocht, zowel gewonere munten als de eerste klas-zeldzaamheden; slechts voor de inheemse munten was de belangstelling matig.

De talrijke gildepenningen, waaronder die van jhr. mr. dr. A. J. C. Rethaan Macaré en van de heer B. J. de Jongh, werden voor formidabele prijzen verkocht, voor een niet onbelangrijk deel aan openbare verzamelingen: rariteiten als de Wijnheren van Deventer en het Oudemannen- en -vrouwenhuis van Middelburg brachten het tot boven de f 200. De lange, doch wat monotone reeks „historiepenningen”, die weinig werkelijke hoogtepunten bezat, werd regelmatig verkocht.

Vervolg van pag. 5

aangezien de munt met hardsoldeer op de voet is gesoldeerd, terwijl de kennis van het jaartal toch geen wijziging zou hebben gebracht in de datering.

Tenslotte heeft de bestudering van de genealogie der familie Twent uitgewezen, dat op 19 mei 1824 te Den Haag zijn getrouwd: Paulus Adolf baron Sirtema van Grovestins met Agatha Anne Otteline Twent, dochter van Jacob Antony Twent en zijn nicht Jeronima Constanca Twent, waardoor de herkomst van het theepotje verklaard wordt. Blijft evenwel de vraag, welk lid der familie Twent de eerste bezitter is geweest.

A. C. VON WEILER

In het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage wordt van 22 december tot en met 19 februari een tentoonstelling „Nederlands Zilver 1813-1960” gehouden, ter gelegenheid van het 125-jarig jubileum van de N.V. Zilverfabrieken van Kempen & Begeer. Het Koninklijk Penningkabinet heeft hiervoor een 14-tal penningen uit de genoemde periode in bruikleen afgestaan, zodat ook dit onderdeel van het Nederlandse zilver is vertegenwoordigd.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam
(Secr.: Keizersgracht 448)

119e bijeenkomst op 7 september '60
– Op deze eerste bijeenkomst in het nieuwe seizoen verraste Dr. J. P. van Erp de leden met een proeve van wat men met kleurenfotografie en projectie op het gebied van de numismatiek kan bereiken.

120e bijeenkomst op 12 oktober 1960
– Door Dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus werd een lezing gehouden over „Koning Stadhouder Willem III”. Op zijn bekende onderhouden- en geestige manier trok hij door het leven van deze vorst, bij alle belangrijke gebeurtenissen penningen uit eigen verzameling tonend.

121e bijeenkomst op 16 november '60
– Dr. H. H. Zwager hield een cause-rie over munten van Syracuse, geïllustreerd met een groot aantal afbeeldingen en vele originelen, waar- bij de geschiedenis van Syracuse tot 212 v. C. en de invloed van de Syracusaanse munten in andere plaat- sen ter sprake kwam.
Na een verklarend woord over de nieuwe emissie van dukaten, leidde de heer Schulman een enquête on- der de aanwezigen over de vraag „voor- of keerzijde?” bij acht Neder- landse munten.

122e bijeenkomst op 7 december 1960
– Verscheidene leden gaven interes- sant commentaar bij door hen mee- gebrachte stukken. Het resultaat van de enquête „voor of keerzijde” werd bekend gemaakt en ontketende een levendige discussie.

Kring 's-Gravenhage
(Secr.: Zeestraat 71b)

113e bijeenkomst op 28 september 1960 – Dr. H. J. van der Wiel hield onder de zinspreuk „In het wapen van Utrecht” een speurtocht in de numismatiek van de Stichtse provin- ciale munten. Hij behandelde in het bijzonder de verschillende geweste- lijke wapens, die op de munten voor- komen en kenmerken, die het werk van verschillende stempelsnijders on- derscheiden.

114e bijeenkomst op 27 oktober '60
– De heer A. T. Puister sprak over „De muntslag in Nederland in de 11e eeuw”. Naar aanleiding van het recente werk van Dr. Günther Al- brecht ging hij op twee problemen in: de munten op naam van Egbert, doch met kromstaf, die te Gronin- gen geslagen zouden zijn, en de mun- ten van Tiels type met Traiectum, waarvoor hij de bisschoppelijke munt te Zaltbommel als herkomst voor- stelde.

115e bijeenkomst op 23 november 1960 – Dr. H. Enno van Gelder be- handelde, naar aanleiding van de verschijning van de dukaat 1960, „De geschiedenis van de dukaat”. Met een groot aantal voorbeelden werd de herkomst van de sedert 1586 met vrijwel ongewijzigde beeldenaar ge- slagen Nederlandse dukaat via Hon- garije en Venetië uit de Florentijnse gulden van 1252 gedemonstreerd.

116e bijeenkomst op 22 december 1960 – Mr. W. Bisschop hield een zorgvuldig voorbereide lezing over „Onderscheidingen”. Na een inlei- ding over de ontwikkeling geestelijke orde – geestelijke ridderorde – ridder- orde – orde van verdienste, toonde hij een reeks gekleurde lichtbeelden van fraaie stukken uit zijn verzame- ling, die na afloop bezichtigd kon worden.

Kring Groningen
(Secr.: Nieuweweg 12a, Groningen)

52e bijeenkomst op 27 september '60
– De heer E. E. Puister hield een met buitengewoon veel zorg voorbereide lezing over „Het Byzantijnse Rijk en zijn munten”. In aansluiting hierop werd een aantal Byzantijnse munten getoond.

53e bijeenkomst op 25 oktober 1960
– Dr. H. Enno van Gelder hield aan de hand van meegebrachte dia's een boeiende lezing over „Noodmunten van de tachtigjarige oorlog”.

54e bijeenkomst op 29 november '60
– De heer W. A. van Es besprak „De Romeinse muntvondsten uit de drie Noordelijke provincie's”. Zijn belangrijke lezing werd bovendien nog aangevuld met dia's van munten en vindplaatsen hiervan. Na afloop werden er vele vragen gesteld, hetgeen leidde tot een interessante gedachtenwisseling.

Kring Brabant
(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57,
Eindhoven).

26e bijeenkomst op 13 oktober 1960
– Dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus toonde een prachtige serie penningen van de Stadhouder-Koning Willem III als documentatie van een voordracht over deze vorst. Als steeds weer een boeiende avond.

27e bijeenkomst op 10 november '60
– Dr. H. H. Zwager sprak over Korinthische Munten. Aan de hand van een aantal Griekse munten, een kaart van Griekenland en de geschiedenis van Korinthe en zijn koloniën ontstond een zeer interessant geheel.

28e bijeenkomst op 8 december 1960
– Mr. J. P. W. A. Smit hield een lezing met lichtbeelden over: „De symboliek op de Brabantse munt”.

Kring Limburg
(Secr.: Sint Hubertuslaan 25
Maastricht)

13e bijeenkomst op 24 september 1960
– Dr. Hubert Frère uit Seraing hield een voordracht getiteld „Vue générale des monnaies liégeoises”, die hij toelichtte met munten.

14e bijeenkomst op 29 oktober 1960
– De heer J. Schulman sprak over het onderwerp „Hoe verzamelt men munten van na 1800?”

15e bijeenkomst op 10 december 1960
– Dr. H. Enno van Gelder hield een voordracht met lichtbeelden over het muntwezen in de aanvangsjaren van de Republiek (1576-1606).

Bij de firma J. Schulman te Amsterdam zijn grijslijnen opbergmappen voor „De Geuzenpenning” verkrijgbaar (à f 3.75 + portokosten). Zij kunnen 12 nummers bevatten.

Dank zij een vernuftig nieuw systeem kunnen de losse nummers afzonderlijk met pinnen binnen in de rug stevig worden vastgehecht. Zij kunnen er zonder enige moeilijkheid onbeschadigd worden uitgehaald als men tot inbinden wil overgaan.

VERENIGING VOOR
PENNINGKUNST

Het Bestuur deelt tot zijn leedwezen mede, dat het reeds geruime tijd geleden aangekondigde voornemen als tweede penning 1960 een Prinses Irene-penning uit te geven niet gerealiseerd kon worden. De eerstvolgende penning zal begin 1961 verschijnen.

Gouden munten spelen reeds geruime tijd geen rol meer in de binnenlandse circulatie: in 1933 zijn voor het laatst gouden tientjes geslagen en sindsdien is deze standaardmunt niet meer in de muntwetgeving opgenomen. Wel laat de laatste Muntwet van 1948 nog steeds, evenals al zijn voorgangers, de mogelijkheid open, dat voor rekening van particuliere opdrachtgevers gouden dukaten worden geslagen, die echter niet het karakter van wettig betaalmiddel hebben, doch als van rijkswege gegarandeerde handelsmunten of negotiepenningen beschouwd worden. In de 19e eeuw is hiervan geregeld gebruik gemaakt; de laatste aanmuntning was in 1932. Onlangs heeft de Twentsche Bank N.V. opnieuw van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en is voor haar rekening een kleine partij van 3605 dukaten met het jaartal 1960 door 's Rijks Munt geslagen. De belangstelling voor deze goudstukken, waarvan de verkoopprijs op f 27,50 was vastgesteld, bleek veel groter dan verwacht werd, zodat zij binnen een dag waren uitverkocht.

De beeldenaar is geheel gelijk aan de sedert 1816 gebruikte, die op zijn beurt slechts in details afwijkt van het in 1586 hier te lande ingevoerde type. Nieuw is slechts het muntmeesterteken „visje” van Dr. J. W. A. van Hengel. De traditionele tekst op de kz. betekent „Gouden munt van het Koninkrijk der Nederlanden volgens de wet des Rijks” (dit laatste doelt op de muntwet van het Duitse Rijk van 1566, die in ons land ten voorbeeld werd genomen).

In 1935 verscheen ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de N.V. Koninklijke Begeer een uitvoerige beschrijving van de door de firma vervaardigde penningen. Thans bij het 125-jarig bestaan is een 5e deel hieraan toegevoegd: N.V. Koninklijke Begeer Voorschoten, Penningen geslagen of gegoten in de jaren 1935–1960, beschreven door Jhr. Ir. A. C. von Weiler. Het typografisch perfect verzorgde en van uitstekende afbeeldingen voorziene werk sluit in opzet geheel bij de voorafgaande delen aan: de 1689 in deze periode verschenen penningen worden in chronologische volgorde beschreven, terwijl een zaakregister het terugvinden vergemakkelijkt (een register van medailleurs ontbreekt helaas). Aangezien het overgrote deel van de Nederlandse penningen bij Begeer vervaardigd pleegt te worden, geeft het werk tevens tot op zekere hoogte een overzicht van de penningproductie in ons land en is de artistieke opleving van de Nederlandse penning in de laatste jaren er goed in te volgen.

Op 2 oktober vierde het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde zijn 10-jarig bestaan met een omvangrijke tentoonstelling, samengebracht uit de verzamelingen van de leden en getoond in de zalen van de Kredietbank N.V. te Antwerpen. De uitvoerige, geïllustreerde Catalogus (170 blz., 7 pl.; prijs fr. 75,—) is tevens bedoeld als een handleiding voor beginnende verzamelaars en zal zeker als zodanig nuttige diensten kunnen doen. De onderdelen zijn voorzien van een historische inleiding en bevatten talrijke nuttige gegevens. Behandeld worden naast Belgische munten Franse, Engelse, Duitse, Nederlandse en antieke munten, benevens curiosa, penningen en noodmunten.

M. G. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. • MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 7/6 d. per jaar.

Zojuist verschenen: "Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6 d., linnen band 14/—.
Catalogue of Coins of Great Britain & Ireland,
10th edition, gebrocheerd 8s.6d, linnen band 12s.6d.
"Greek Coins and their values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6d.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Libraire numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA
NUMISMATICA

ROMA
PIAZZA DI SPAGNA 35

*IMPORTANT AUCTION OF FOREIGN GOLD RARITIES
AND NINE HUNDRED SILVER DOLLARS OF THE WORLD*

at the Waldorf Astoria Hotel / February 16—18-1961

Also important US gold & silver / Platinum coins

Catalogues from Hans M. F. Schulman 545 Fifth avenue New York 17
or from Abner Kreisberg 228 N. Beverly drive, Beverly Hills, Calif.

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN
RIDDERORDEN EN ERETEKENEN
SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

AMSTERDAM- Keizersgracht 448 - **JACQUES SCHULMAN**
Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN
EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN
LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.40 porto
Munten Nederlandsche Gebiedsdelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.50 porto
H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et
Espagnols 1434-1713. f50.— + f0.80 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 2 4 3 9 2

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du

Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 59 24 61

SPINK AND SON, LTD. *gevestigd sinds 1772*

Zojuist verschenen: **ENGLISH HAMMERED COINAGE - Deel II**
EDWARD I tot CHARLES II 1272-1662
door J. J. North

Geb., 182 blz., 10 platen

—

Prijs exclusief porto f 27.—

5-7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

Tel.: Whitehall 5275

Telegramadres: Spink, London

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen
Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”
Abonnementsprijs per jaar: Lire 1250

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

11e JAARGANG

N o 2

APRIL 1961

PENNINGEN IN JUGENDSTIL

Op de kortgeleden in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage gehouden tentoonstelling „Nieuwe kunst rond 1900" heeft men de periode van de Art Nouveau of Jugendstil kunnen bestuderen aan een zeer interessante collectie voorwerpen die van velerlei zijden bijeengebracht waren. Van de producten der schilderkunst uit die tijd had men om verschillende redenen met opzet afgezien. De uitwerking van de nieuwe ideeën in de architectuur bleek uit een aantal grote foto's van gevels. Voorts bestond de expositie uit zeer gevarieerde voortbrengselen van kunstnijverheid en decoratieve kunst, vooral meubels, ceramiek, koperwerk, boekbanden en affiches.

We troffen er geen vertegenwoordigers aan van een kunstvorm, die in Nederland toch op een grote traditie kan bogen, de penningkunst. Moet men hieruit concluderen dat er in de onderhavige periode geen penningen of althans geen penningen in de genoemde stijl zijn vervaardigd?

De eerste veronderstelling kan onmiddellijk als onjuist van de hand gewezen worden: in de jaren rond 1900 zijn evenzeer penningen gemaakt als in de eeuwen daarvoor. Doch wel mogen wij vaststellen dat slechts een zeer klein gedeelte van de penningen uit dat tijdperk de stijlkenmerken van wat wij Jugendstil noemen vertoont. De meeste immers zijn uitgevoerd in een traditioneel-academische stijl, welke geheel bij de 19e eeuw aansluit.

Gezien het experimentele karakter van de Jugendstilperiode is dit een

opmerkelijk feit. Waar men immers al het voorafgaande verwerpt en tracht tot nieuwe, oorspronkelijke ornamentale vormen — hetzij meer naturalistisch, hetzij meer abstraherend — te komen, zou men verwachten dat ook in de penningkunst met het verleden wordt gebroken en men op het penningvlak nieuwe decoratieve patronen beproefd ziet. Doch hoewel de kunstenaars van die tijd zelfs vaak wederkerig op elkaars terrein werkzaam waren, hebben zij zich nauwelijks met penningen bezig gehouden.

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE
van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Drs. R. Chr. Wolff
Dr. H. H. Zwager
J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning
Amsterdam

*C. J. van der Hoef, Herdenking
Nederlands Onafhankelijkheid, Vz., 1913*

Wij weten dat men ook met de materialen zelf heeft geëxperimenteerd en dat er nieuwe behandelingen zijn toegepast en nieuwe constructies zijn bedacht. Met de penning, die aan een nauwelijks te veranderen vorm is gebonden, valt in dit opzicht weinig te experimenteren. Maar geldt dit niet evenzeer voor b.v. boekbanden en affiches? Een afdoende verklaring van de geringe interesse der kunstenaars voor de penningen is hiermede niet gegeven. Waarschijnlijk is de reden daarvoor in een andere richting te zoeken. De invoering in de jaren '70 van de reductiebank, die het mogelijk maakte om op grote schaal ontworpen modellen naar wens te verkleinen, had de rol van de kunstenaar in de penningkunst totaal gewijzigd. Het was niet meer nodig dat de kunstenaar zich rekenschap gaf van alle specifieke problemen die een kunstwerk van kleine afmetingen, zoals een penning is, stelt en die op te lossen. Zijn taak werd vereenvoudigd en beperkte zich voortaan tot het leveren van een ontwerp dat verder op de fabriek door middel van de nieuwe technische bewerking in een penning werd omgezet. De kunstenaar

kon eventueel zelfs vervangen worden door een handige vakman. In ieder geval was in de penningkunst het zwaartepunt verschoven van het artistieke naar het technische. Wellicht was hierdoor voor de kunstenaars van de Jugendstilrichting, die juist wél zozeer op het artistiek-ambachtelijke waren ingesteld, de attractie die van de penningen op hen uitging zo gering.

Men bedenke bovendien dat de zelfstandige beeldhouwkunst in die jaren ook nauwelijks een rol van betekenis heeft gespeeld, terwijl juist de ontwerpers en modeleurs van penningen zeer dikwijls uit de gelederen der beeldhouwers voortkomen.

Van de vele kunstenaars die zich met de nieuwe ideeën bezig houden, is eigenlijk alleen Van der Hoef jaren achtereen op het gebied der penningkunst werkzaam geweest. Aan hem werd reeds eerder een artikel in dit tijdschrift gewijd¹⁾. Het penningvlak is bij hem overdekt met florale en andere in oorsprong aan de natuur ontleende motieven, die echter in hun sterk gestileerde vormen de band met de zichtbare realiteit hebben verloren en, veelal in een soepel golvend

lijnenspel, een zelfstandig leven zijn gaan leiden. Hierin is soms ook de menselijke figuur opgenomen, op ir-reële wijze, doch binnen die onwerkelijkheid zo organisch mogelijk ermee verbonden. Er is tevens een sterke horror vacui, die hem zelfs tussen de letters der teksten gestileerde bloemmotieven laat plaatsen. De in 1913 gemaakte penning ter gelegenheid van de Herdenking van Nederlands Onafhankelijkheid moge hier als typisch specimen van Van der Hoef's kunst dienen.

Wellicht minder bekend is het dat ook Lion Cachet een penning heeft ontworpen, en wel in 1910 bij het 50-jarig bestaan van de Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur te Haarlem. Lion Cachet heeft hier iets nieuws willen doen op het gebied van de techniek van de penning: in het ronde vlak van donker metaal is de voorstelling met zilver geïncrusteerd en daarna is het stuk gepolijst, zodat het oppervlak spiegelglad is. Een zilveren rand is er los omheen

gezet. De hier voorgestelde bloemen, die uit een vaas oprijzen, staan op zichzelf dichter bij de natuurlijke vormen dan bij Van der Hoef, doch het geheel is zonder organisch onderling verband, in een zuiver decoratieve ordening op het vlak aangebracht.

Ten slotte zij nog vermeld dat Toorop het ontwerp maakte voor de gedenkpenning Oud-Dordrecht ter gelegenheid van de Tentoonstelling van Nijverheid en Scheepvaart te Dordrecht in 1897, waarvan het grillige, doch originele type der letters en der leeuwen bij het wapen het meest opmerkelijke is. Het stuk werd door Zijl gemodeleerd. Hiermede zijn de voornaamste der vooruitstrevende kunstenaars uit de periode rond 1900 die zich op het terrein van de penningkunst hebben bewogen, wel genoemd.

DRS. R. CHR. WOLFF

¹⁾ N. E. H. J. J. Zon, Chris van der Hoef, vernieuwer van de Nederlandse penningkunst, *De Geuzenpenning* 5 (1955), 29—32

C. A. Lion Cachet,
Vereeniging Bloembollen-
cultuur, Vz., 1910

PAPIEREN BETAALMIDDELEN UIT INDONESIA 1945-1948

Met de uitgifte van de eerste serie bankbiljetten van de Republiek, gedateerd 17 oktober 1945, werd op 26 oktober 1946 begonnen.

Iedere burger op Java en Madoera kon slechts één Rupiah ontvangen tegen inlevering van 50 Japanse Guldens.

Voor de andere eilanden was de koers bepaald op 100 Japanse Guldens.

Dit geld bleef echter praktisch tot Java beperkt, doordat de verbinding met Sumatra verbroken was en de Malino-gebieden al onder Nederlands bestuur stonden.

Djakarta; 17 oktober 1945.

1 sen	groen	97 × 44 mm	} Bij al deze biljetten komen vele afwijkingen voor in kleur en papiersoort.
5 sen	violet	100 × 47 mm	
10 sen	grijsbruin	105 × 49 mm	
$\frac{1}{2}$ Rupiah	groen	118 × 57 mm	
1 Rupiah	blauwgrijs	138 × 64 mm	
5 Rupiah	olijfgroen	148 × 70 mm	
10 Rupiah	blauwgrijs/bruin	160 × 77 mm	
100 Rupiah	groen	172 × 85 mm	

Djakakarta; 1 januari 1947.

5 Rupiah	groen	148 × 70 mm	} Alleen datum en handtekening verschillen met de vorige uitgave. Vele kleur-nuances!
10 Rupiah	grijs/bruin	158 × 75 mm	
25 Rupiah	bruin	168 × 80 mm	
100 Rupiah	grijsgroen	176 × 90 mm	

Ten gevolge van de economische blokkade daalt de waarde van de Rupiah tot 32 cent in mei 1947.

Op 26 juli 1947 begint de eerste politionele actie.

Al het vooroorlogse bankpapier uitgegeven door de Javasche Bank en het Nica-geld moet tussen 1 oktober en 1 november worden ingewisseld tegen republikeins geld van gelijke nominale waarde.

Djakakarta; 26 juli 1947.

$\frac{1}{2}$ Rupiah	rood	106 × 55 mm
$2\frac{1}{2}$ Rupiah	violet	114 × 57 mm

In juli 1948 worden de volgende biljetten in circulatie gebracht:

Djakakarta; 26 juli 1947.

50 Rupiah	bruin	143 × 84 mm	} Vele afwijkingen in kleur en papiersoort.
250 Rupiah	bruin	154 × 94 mm	
25 Rupiah	groen	Serie SDX I 157 × 80 mm	} Geen serie-nummer.
100 Rupiah	bruin	Serie SDA I 174 × 77 mm	

In verband met het grote gebrek aan kleingeld worden biljetten van 1, 5 en 10 Rupiah uitgegeven, die slechts geldig zullen zijn op bepaalde markten (Leids Dagblad 11 nov. 1948).

Deze nooduitgifte is ons onbekend.

Djakarta; 23 augustus 1948.

40 Rupiah	violet/groen	138 × 80 mm	} Deze biljetten komen ook voor zonder serie- nummers.
100 Rupiah	grijs/groen	148 × 88 mm	
400 Rupiah	groen/violet	158 × 99 mm	

Militair geld.

Java, Surakarta.

5 Rupiah	zwart	86 × 59 mm	zonder datum (1947)
2½ Rupiah	zwart	105 × 70 mm	1 november 1948

West Java, Serang; 15 december 1947.

1 Rupiah	violet	134 × 66 mm
5 Rupiah	groen	142 × 78 mm
10 Rupiah	rood	140 × 75 mm
25 Rupiah	rood	140 × 74 mm

Militair geld voor Sumatra, uitgegeven tijdens de politionele acties (1e politionele actie 26 juli–4 augustus 1947,

2e politionele actie 24 december 1947–2 januari 1948).

Het geld van de Republiek is nooit op Sumatra in gebruik geweest.

Alle officiële prijzen werden uitgedrukt in Japanse Guldens die ook het enige wettig betaalmiddel vormden.

Stencils op slecht papier, met datum van uitgifte.

Asahan; 21 augustus 1947.

10 sen	sepia	112 × 57 mm	
50 sen	roodbruin	135 × 72 mm	
1 Rupiah	sepia	136 × 73 mm	
2½ Rupiah	blauw	133 × 76 mm	
5 Rupiah	sepia	153 × 77 mm	
10 Rupiah	rood	138 × 77 mm	
10 Rupiah	sepia	140 × 68 mm	
25 Rupiah	grijs	150 × 75 mm	
50 Rupiah	grijs	157 × 76 mm	
50 Rupiah	bruin	152 × 78 mm	
50 Rupiah	rood	158 × 76 mm	
100 Rupiah	groen	157 × 73 mm	
2500 Rupiah	bruin	153 × 72 mm	
100000 Rupiah	sepia	133 × 65 mm	

gedateerd 7 feb. 1948.

Pematang Siantar; 31 maart 1947.

1 Rupiah	bruin	120 × 68 mm	
5 Rupiah	groen	135 × 70 mm	
10 Rupiah	violet	146 × 76 mm	
			op keerzijde een rood en blauw stempel.
100 Rupiah	violet/violet	156 × 82 mm	} onderdruk: Rep. Indone- sia. Propinsi Sumatera.
100 Rupiah	violet/bruin	156 × 82 mm	

Rantau Prapat; gedateerd als aangegeven.

100 Rupiah	zwart	135 × 80 mm	zonder datum
2500 Rupiah	bruin	149 × 80 mm	22 dec. 1947
2500 Rupiah	rood	150 × 80 mm	25 dec. 1947
2500 Rupiah	rood	150 × 80 mm	6 jan. 1948
2500 Rupiah	zwart	150 × 80 mm	10 jan. 1948
5000 Rupiah	sepia	152 × 83 mm	18 jan. 1948
10000 Rupiah	zwart	190 × 80 mm	12 jan. 1948
10000 Rupiah	zwart	150 × 70 mm	6 feb. 1948
10000 Rupiah	blauw	150 × 85 mm	17 feb. 1948
50000 Rupiah	blauw	150 × 85 mm	27 feb. 1948
50000 Rupiah	blauw	150 × 85 mm	1 mrt. 1948
50000 Rupiah	zwart	150 × 85 mm	5 mrt. 1948
50000 Rupiah	zwart	150 × 85 mm	12 mrt. 1948
50000 Rupiah	zwart	150 × 85 mm	16 mrt. 1948
250000 Rupiah	zwart	155 × 85 mm	18 mrt. 1948
250000 Rupiah	rood	150 × 74 mm	24 mrt. 1948
250000 Rupiah	rood	150 × 74 mm	29 mrt. 1948
250000 Rupiah	blauw	150 × 55 mm	2 apr. 1948
250000 Rupiah	zwart	148 × 76 mm	3 apr. 1948
5000000 Rupiah	zwart	100 × 53 mm	15 apr. 1948
25000000 Rupiah	zwart	100 × 52 mm	30 apr. 1948
25000000 Rupiah	zwart	100 × 52 mm	9 mei 1948
25000000 Rupiah	zwart	110 × 65 mm	29 apr. 1948
25000000 Rupiah	zwart	110 × 65 mm	30 apr. 1948
25000000 Rupiah	zwart	110 × 65 mm	2 mei 1948
25000000 Rupiah	rood	99 × 57 mm	28 apr. 1948
25000000 Rupiah	rood	99 × 57 mm	29 apr. 1948
25000000 Rupiah	rood	99 × 57 mm	3 mei 1948

250 Rupiah, 1947.

154 × 94 mm

1 Rupiah, 1947.

134 × 66 mm

Panai; gedateerd als aangegeven.

100 Rupiah	zwart	136 × 82 mm	8 jan.	1948
------------	-------	-------------	--------	------

Koeloeih Leidong; gedateerd als aangegeven.

1000 Rupiah	rood	150 × 85 mm	22 dec.	1947
2500 Rupiah	sepia	148 × 81 mm	1 jan.	1948
5000 Rupiah	bruin/rood	145 × 75 mm	15 jan.	1948
5000 Rupiah	sepia	135 × 76 mm	15 jan.	1948
10000 Rupiah	bruin	152 × 86 mm	10 feb.	1948
25000 Rupiah	bruin	150 × 86 mm	22 feb.	1948
50000 Rupiah	groen	152 × 81 mm	3 mrt.	1948
250000 Rupiah	groen	150 × 80 mm	15 feb.	1948

Labuhan Bilik; gedateerd als aangegeven.

100 Rupiah	blauw	163 × 90 mm	14 feb.	1948
10000 Rupiah	rood	153 × 78 mm	24 feb.	1948
50000 Rupiah	zwart	154 × 74 mm	9 apr.	1948
25000000 Rupiah	zwart	98 × 62 mm	7 mei	1948

Djambi (residenan N.R.I.); Coupon Penukaran.

10 Rupiah	rood	155 × 84 mm	27 dec.	1947
-----------	------	-------------	---------	------

Bengkulun (residenan)

1 Rupiah	groen	130 × 75 mm	1 dec.	1947
10 Rupiah	blauw	135 × 80 mm	1 dec.	1947
100 Rupiah	groen	114 × 78 mm	1 juni	1947

Palembang (residenan)

1000 Rupiah	blauw D.P.D.P.	150 × 73 mm	1 aug.	1947
-------------	----------------	-------------	--------	------

Boekit Tinggi (Fort de Kock).

2½ Rupiah	violet	120 × 70 mm	17 dec.	1947
10 Rupiah	violet	133 × 75 mm	17 aug.	1947
1 Rupiah	groen	127 × 71 mm	1 jan.	1948
2½ Rupiah	rood	125 × 70 mm	1 jan.	1948
5 Rupiah	grijs	128 × 74 mm	1 jan.	1948
5 Rupiah	roodbruin	128 × 75 mm	1 jan.	1948
10 Rupiah	blauw	137 × 77 mm	1 jan.	1948
10 Rupiah	lila geel	138 × 76 mm	1 jan.	1948
25 Rupiah	groen	146 × 85 mm	17 jan.	1948
25 Rupiah	lichtbruin	146 × 86 mm	17 jan.	1948
25 Rupiah	roodbruin	147 × 85 mm	17 jan.	1948
25 Rupiah	lichtgroen	146 × 86 mm	17 jan.	1948
5 Rupiah	bruin	126 × 72 mm	1 apr.	1948
10 Rupiah	geelgroen	138 × 76 mm	1 apr.	1948
50 Rupiah	bruin	147 × 79 mm	1 apr.	1948
10 Rupiah	groengeel	138 × 76 mm	17 aug.	1948
25 Rupiah	blauw/wit			
	met Soekarno	146 × 85 mm	17 aug.	1948

Tapanoeli (residenan); deze biljetten zijn uitgegeven met en zonder handtekening.

5 Rupiah	rood	131 × 71 mm	8 aug.	1947
10 Rupiah	rood	143 × 79 mm	8 sep.	1947
25 Rupiah	rood	148 × 86 mm	18 nov.	1947
50 Rupiah	rood	152 × 87 mm	28 apr.	1948
100 Rupiah	rood	164 × 88 mm	11 okt.	1948
100 Rupiah	groen	165 × 87 mm	zonder datum	
200 Rupiah	groen	162 × 87 mm	zonder datum	
200 Rupiah	groen	162 × 87 mm	23 nov.	1948

Dit overzicht is met de gewaardeerde hulp van de Heer J. Burgers tot stand gekomen. Het is niet volledig, omdat geen gegevens beschikbaar zijn betreffende het aanmaken van militair geld door de diverse legeronderdelen. Bovendien zijn alle voorraden militair geld na het beëindigen van de beide politio-
nele acties op last van Soekarno verbrand.

C. J. KORTENBACH

RECTIFICATIE

In ons stukje *Gouden dukaat 1960* is een storende drukfout geslopen. De laatste aanmuntung vond n.l. niet in 1932 plaats, doch in 1937, en wel tot een aantal van 116.660 stuks.

PUBLICATIES

Zojuist verschenen: W. A. van Es, *De romeinse muntvondsten in de drie noordelijke provincies*, Groningen 1960, dat in ons volgende nummer zal worden besproken.

diameter 105 mm

EEN NIEUWE NEDERLANDSE PENNING

De Directie van de Assurantie-Maatschappij „De Zeven Provinciën” N.V. heeft de goede gedachte gehad, ter gelegenheid van de officiële ingebruikneming van haar nieuwe kantoorgebouw aan het Lange Voorhout te 's-Gravenhage in november 1960, door Begeer een gedenkpenning te laten vervaardigen.

De kunstenaar Nico Onkenhout heeft de in brons uitgevoerde gietpenning ontworpen. Als motief voor de voorzijde werd het embleem van de maatschappij, het vlaggeschip „De Zeven Provinciën”, gekozen. De penning maakt een kloeke indruk; de plastische uitbeelding van het met volle zeilen varende trotse schip is voortreffelijk te noemen. De symboliek van een vooruitstrevende maatschap-

pij die de wind in de zeilen heeft, komt aldus prachtig tot uitdrukking. De keerzijde memoreert in een fraai lettertype het feit waarvoor de penning gemaakt is.

De vondst om de penning te voorzien van een voetstuk (van dezelfde marmersoort als de gevel van het nieuwe gebouw) maakt het mogelijk het stuk naar verkiezing op schrijfbureau, schoorsteen of kast te pronk te zetten.

Zonder twijfel kan het stuk de vergelijking met moderne Franse penningen doorstaan. Wij mogen de Directie van de „Zeven Provinciën” dan ook dankbaar zijn dat zij de gelegenheid, om de Nederlandse penningkunst met een belangrijke aanwinst te verrijken, niet heeft verzuimd.

M. J. VAN DER VOORT

Het onderzoek van in beslag genomen valse munt zal in vroeger tijden hoofdzakelijk zijn afgehandeld tussen schout en essayeur. De volgende extracten, ontleend aan het Notulboek van deken en overlieden van het Amsterdamse goud- en zilversmildsgilde (Gemeentearchief Amsterdam, Gilden Archieven 327) tonen, dat daarbij het bestuur van dit gilde soms ook werd ingeschakeld.

1. 1787, 2 Febr. Alsoo door den essayeur Bodisco aan ons Collegie is ter hant gestelt een request, van Sijn WelEd.Gt.Agtb. Heer hoofdofficier gepresenteert aan den WelEd.Agtbaare Heere Scheepene, wegens aan Huybert Lamberts, gedetineerd in de boeyen deser stadt, bij de welken zijn gevonde eeniege geltspeesie voorkommende vals te zijn; waarop Hun EAgth. Mijn Heere de Scheepenen ranvooy hebben verleent aan de heer Bodisco, essayeur in de stadswisselbank, en aan deken en overlieden van het goudt en zilversmeedengilt, nauwkeurig te examiniereen en daarvan aan Haar WelEd.Gestr.Heer hooftoffiesier uyt te leveren een omstandig schrifttelijk bericht. Actum den 26 January Ao. 1787, present alle de Heeren Scheepenen, en geteekent J. van der Dussen.

6 Febr. ontfangen het antwoord op den requeste van den WelEd.Gestr. Heer HooftOffiesier en dit annexe ranvooy van de WelEd.Agtbr.Heeren Scheepenen deser stadt op den essayeur Bodisco en deken en overlieden van het goud- en zilversmeedengilt, sijnde van deesen inhoudt: Wij ondergeschreevene deken en ooverlieden van het goudt- en zilversmeedengilt en den essayeur deeser steeden, door de Ed. Agtbaare Heere

Scheepenen deeser stadt in dato den 26 January 1787 gecommieteert om bij den gemelde requeste boovengemelde geltspecien naauwkeurig te examiniereen en daarvan aan den WelEd.Gestrenge Heer Hooftofficier Willem Cornelis Bakker uyt te leveren een omstandig schrifttelijk berigt; hebbende ter Obiedientie daaraan bij deese de eer van te declareren, dat aan hun is terhand gestelt door de WelEd.Heer Secretaarus van der Dussen als volgt: —

Twee verseegelde pakkjes gemerkt no. 1 en no. 2, welke door hun geopent sijnde daarin gevonden hebben twee éénguldenstukken, en door de eerste gecommieteerden ter toets gebracht zijnde, niets anders hebben kunnen ontdekken, of deselve waaren beyde gefabrieeseert van een speesie bestaande meest uyt tin; vervolgens heeft de tweede gecommieteerden deselve geexamineert en geesayeert; en in den essay meede bevond niet anders te zijn dan een speesie bestaande in tin; dat hun gesaamentlijke gecommieteerdens voorkomt, dat beyde de stukken gegooten zijn, dog zoo, dat de eene zijde van een goede gulden is affgedrukt geweest in den een of andere specie en vervolgens daar tin is over gegooten eer het koud was; toen de andere zijde daar in gedrukt, gelijk duydelijk blijkt, dewijl aan de eene zeyde de lettere regt en aan de andere zijde de lettere verkeert staan; waarmede wij vertrouwen aan 't oogmerk van Zijn WelEd. Gestrenge een Haar E.Agtbaarheeden voldaan te hebben; en hebben de eer naa onderdaanige dienstoffer de eer hebben ons te teekenen Deeken en Overlieden van 't Goud en Zilversmitsgilde.

2. 1787, 9 Nov. deesen morgen een request ter hand gesteld van den WelEd.Gestr.H. Hooftofficier Bakker aan M. H. de Scheepenen, zijnde

een pakket met eenige geltspeesie en is ons vervolgens versogt het te examineeren, hetgeen door ons is ter hant gestelt aan den essayeur Schoone, om hetzelfde nader te informeeren, en is door deselve in ons tegenwoordigheid geopent, en bevonde daar in te zijn een stuk a f 3—3, 1 a f 3—, 2 a f 1—, 1 a f 1—5, 1 a f 1—8, 9 a f —5¹/₂ st., 4 a 6 st., 3 a 2 st., sulpende aanstaande Dingsdag daarvan berigt ontfangen.

13 Nov. komt voor ons de heer G. Schoone, essayeur; na lecture en exaamen van den request hebben ter obediëntie daaraan bij deesen de eer te declareeren, dat aan hun is ter handt gestelt een ongeseegelt pakkje ge:exhibeert door den Wel.Ed.H. Secretaris J. van der Dussen, welke door hun geopendieert zijnde, daarin gevonde deese navolgende speesie: 1 ducaton, 1 driegulden, 2 enkelde gulden, 1 agtentwintig, 1 vijffentwintig, 4 schellingen, 9 seshalven, 3 dubbeljes, een valsche ducaton en 2 dito enkelde guldens; en door den eersten gecommiteerdens ter toets gebragt zijnde, niet anders hebben kunnen ontdekken, of deselve waaren beyde gefabrieeseert van een speecie, bestaande meest uyt tin; vervolgens heeft de tweede commiteerde deszelfs geexamineert en geessayeert, en in den essay mede niet anders bevonde, dan tin te weesen; dat hun gesaamentlijk, benneevens den essaayeur voornoemt, ons voorkomt dat nagegooten stukken zijn van de nevensgaande ducaton en gulden; waarmede wij vertrouwen aan het oogmerk voldaan te hebben; en hebben de eer aan Z.WelEd. Gestr. en WelEd.Agtbaarheeds te communi-seeren; en hebben de eer na onderdaanige dienstofferlessen de eer hebben ons te teekenen Deeken en Overlieden van het goudt en zilversmits-gildt.

K. A. CITROEN gen.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secr.: Keizersgracht 448)

123e bijeenkomst op 11 januari 1961

— De heer P. Strauss (vroeger te Parijs, nu medewerker van Münzen und Medaillen A.G. te Basel) sprak over de muntslag van keizer Maxentius, waarbij o.a. lichtbeelden van enkele zeer zeldzame stukken werden ver-toond.

124e bijeenkomst op 8 februari 1961

— De beeldhouwer en medailleur Geurt Brinkgreve hield een boeiende uiteenzetting over de historie van de letter vanaf het vroegste alphabet tot op heden en over de functie van de letter op penningen. Verscheidene penningen van zijn hand liet hij rondgaan.

125e bijeenkomst op 8 maart 1961

— Deze bijeenkomst werd op een feestelijke wijze gevierd. Nadat de voorzitter gememoreerd had, door wie en over welk onderwerp sinds de 100e vergadering lezingen waren gehouden, sprak Dr. H. Enno van Gelder over „Beeldenaars en goudkasjes”, vooral in verband met de muntvondst van Zwijndrecht van 1903.

De verrassing van de avond was een door de heer J. Vinkenburg getoond vondstje van 21 munten, waarvan photo's werden rondgegeven, aan de hand waarvan de aanwezigen, in groepen verdeeld, een beschrijving moesten geven. De munten zelf en het baardmankruikje, waarin zij gevonden werden, waren ook te bezichti-

Kring 's-Gravenhage
(Secr.: Zeestraat 71b)

117e bijeenkomst op 25 februari 1961

– De heer M. J. van der Voort sprak onder de titel „Muntverminderingen” over munten, waarvan de beelden naar naderhand met niet-monetaire oogenmerken gewijzigd is, meestal door graving.

118e bijeenkomst op 23 februari 1961

– Drs. W. A. van Es gaf een uiteenzetting met lichtbeelden over „De Romeinse muntvondsten uit de drie noordelijke provincies”. Hij wees op de belangrijke conclusies, die uit het voorkomen van gesloten en losse vondsten getrokken kunnen worden betreffende de contacten tussen Rome en de Friese gebieden.

119e bijeenkomst op 22 maart 1961

– De heer J. J. M. Hubregtse behandelde „Het probleem van voor- en keerzijde bij de munten van de Republiek”. Hij betoogde, dat een theoretisch of historisch gefundeerd systeem niet te vinden is en stelde voor in de praktijk de keuze van de vz. zoveel mogelijk te doen bepalen door de gebruikelijke benamingen. In een uitvoerige discussie werd hiertegenover voorgesteld de vz. te laten bepalen door wapen of naam van de emitent.

Kring Groningen
(Secr.: Nieuweweg 12a, Groningen)

55e bijeenkomst op 25 januari 1961

– Mevrouw Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta toonde ons enige vroeg-middeleeuwse munten uit het Groenland en ander over. De heer J. van der Wis liet enige Canadese munten zien en vermeldde er de bijzonderheden van. Ten slotte besprak de heer E. E. Puister drie middeleeuwse munten uit zijn verzameling.

56e bijeenkomst op 28 februari 1961

– De heer J. van der Wis sprak over „Groninger munten en noodmunten”. Een uitgebreide collectie munten die hierop betrekking hadden was door de spreker en enige andere leden bijeengebracht. Ook waren er een paar noodmunten uit het Groninger Museum. Voorts besprak de heer J. S. Boersma nog een Griekse munt.

Kring Brabant
(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57,
Eindhoven)

29e bijeenkomst op 12 januari 1961

– De heer J. Schulman hield een rijk gedocumenteerde voordracht over „Hoe en waarom verzamelt men moderne munten?”.

30e bijeenkomst op 9 februari 1961

– Dr. D. A. Wittop Koning sprak over „Medisch-pharmaceutische zinnebeelden op munten en penningen”. De lezing werd geïllustreerd door een rijke hoeveelheid penningen en platen.

31e bijeenkomst op 9 maart 1961

– De heer F. J. Bingen sprak over „Huismunten/Fictief geld”, toonde daarbij vele exemplaren en vertelde boeiend over zijn speurwerk.

King Limburg
(Secr.: Sint Hubertuslaan 25,
Maastricht)

16e bijeenkomst op 4 februari 1961

– Door de secretaris werd verslag uitgebracht over 1960. Uitbreiding van het bestuur is overwogen. Drs. J. Sprenger hield een voordracht over „De Koninklijke munt van Maastricht”, met lichtbeelden.

17e bijeenkomst op 25 februari 1961

– Dr. J. van Erp sprak over „De kleuren-fotografie in dienst van de numismatiek”, waarbij fraaie lichtbeelden werden vertoond.

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 592461

SPINK AND SON, LTD. (*Established 1772*)

5-7 KING STREET — ST. JAMES'S — LONDON S.W.1.

announce their next auction for May 30th and 31st

Rare gold coins of the World

About 700 lots, 20 plates.

Catalogue 4 florins, post free.

M. G. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. • MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/- per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6 d., linnen band 14/—.

"Catalogue of Coins of Great Britain & Ireland,"
10th edition, gebrocheerd 8s.6d, linnen band 12s.6d.

"Greek Coins and their values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6d.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

AMSTERDAM - Keizersgracht 448 - JACQUES SCHULMAN

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.40 porto

Munten Nederlandsche Gebiedsdelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.50 porto

H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et

Espagnols 1434-1713. f50.— + f0.80 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES

COINS AND MEDALS

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen

Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”

Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

11e JAARGANG

No 3

JULI 1961

NUMISMATISCH NIEUWS UIT RUSLAND

Hoewel van oudsher de numismatische relaties van Nederland met Rusland goed zijn geweest, getuige o.a. de grote veiling van de doubletten van de Ermitage bij Schulman te Amsterdam in 1906, is na de oorlog het contact met dit museum en zijn belangwekkende numismatische afdeling pas laat hervat.

Van tijd tot tijd heeft een verzamelaar wel eens inlichtingen van de Ermitage nodig gehad en deze steeds bereidwillig verkregen.

In 1957 had ikzelf aanleiding mij inzake een bepaald Russisch stuk tot de numismatische afdeling van de Ermitage te wenden waaruit een alleraangenaamste correspondentie met de chef daarvan, de heer I. G. Spassky, gegroeid is.

Het blijkt gelukkig mogelijk te zijn dat numismaten, ongeacht politieke scheidslijnen, elkaar kunnen verstaan en aldus elkaar en de numismatiek van dienst kunnen zijn.

Uit deze correspondentie wil ik thans een en ander mededelen, zodat een aantal numismatische feiten de ruimere bekendheid verkrijgen die zij stellig verdienen.

Allereerst wil ik memoreren dat de heer Spassky een boekje geschreven heeft over het Russische monetaire systeem, dat ten dienste staat van de leraren in de geschiedenis aan de middelbare scholen in Rusland. Het boekje is in 1957 in een oplage van 15.000 exemplaren verschenen; het

was in enige dagen uitverkocht. Thans wordt aan een herdruk gewerkt. Deze zal typografisch beter verzorgd worden en op beter papier worden gedrukt, waardoor de talrijke illustraties tevens beter tot hun recht zullen komen. Er zijn onderhandelingen gevoerd met een Oostenrijkse uitgever voor een Duitse vertaling van het werkje, doch deze zijn vastgelopen. Dit is te betreuren, omdat ongetwijfeld in het Westen belangstelling aanwezig is voor een

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Drs. R. Chr. Wolff
Dr. H. H. Zwager
J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning
Amsterdam

recent populair werkje over de Russische numismatiek.

Het 121 pag. tellende boekje geeft een objectief overzicht van het Russische muntwezen vanaf de Romeinse tijd tot de laatste Sovjet-emissies. Verschillende belangrijke vondsten en de methode om deze te dateren worden beschreven, terwijl ook aan de ontwikkeling van de techniek van het munten slaan aandacht wordt besteed.

De „Hollandse” ducaten, waarover wijlen kolonel van der Wiel enige jaren voor zijn verscheiden zulk een belangwekkend artikel heeft geschreven, worden in het boekje van Spassky juist behandeld. Een tabel, die het mogelijk maakt uit de oude manier van dateren van Russische munten wijs te worden, en een lijst van aanbevolen literatuur — die ook de standaardwerken van vóór de revolutie omvat — besluit het aantrekkelijke werkje.

In één van zijn brieven deelde de heer Spassky mij mede, dat men in 1951 een gouden Armeense huwelijkspenning had verworven waarmede men niet goed raad wist. Het stuk bleek niet in de hem ten dienste staande literatuur voor te komen. Aangezien het stuk de signatuur draagt van M. Holtzhey, bracht Spassky het stuk in verband met de in de 18e eeuw te Amsterdam gevestigde Armeense kolonie. Op zijn verzoek heb ik de hier te lande aanwezige literatuur geraadpleegd, alsmede de in het Amsterdamse Gemeente Archief aanwezige stukken van deze oude Armeense kolonie. Aangezien dit onderzoek ten aanzien van de penning volkomen negatief was, heb ik na overleg met Dr. van Gelder van het Koninklijk Penningkabinet de heer Spassky de voor hem verheugende mededeling kunnen doen, dat zijn stuk een unicum moet zijn.

In nummer XVI van de Mededelingen van de Ermitage is het uitvoerig beschreven, mede in relatie met andere Armeense familiepenningen, in de Ermitage aanwezig. In deze beschrijving is dankbaar gewag gemaakt van de medewerking die Dr. van Gelder en schrijver dezes konden verlenen.

Van de mij gezonden gipsafdrukken van voor- en keerzijde heb ik foto's gemaakt, die hierbij worden afgebeeld.

Hoewel een jaartal op het stuk ontbreekt, kan het blijkens de signatuur van M. Holtzhey in de eerste helft van de 18e eeuw worden gedateerd. Het stuk heeft een gewicht van 10 ducaten (34,04 g), de diameter is 50 mm. Het is in goede staat geconserveerd; zichtbaar is dat een gaatje later is dichtgemaakt.

Voorzijde: In het Armeens: Heilige Huwelijksvoltrekking.

Man en vrouw voor het altaar.
In de afsnede de signatuur:
M. Holtzhey F.

Keerzijde: In het Armeens: De Goddelijke Voorzienigheid.

Een gevleugelde Genius met fakkel en twee harten, daarachter een sfinx, hekwerk, zwemmende zwanen en in de verte op de open zee schepen.

In de Ermitage bevindt zich tevens een kleinere Armeense huwelijks-

penning met dezelfde voorzijde. Dit stuk is gesigneerd: J. G. H. F. en gedateerd 1749. Hieruit concludeert Spassky m.i. terecht, dat Holtzhey Jr. de stempel die zijn vader voor de grote penning gemaakt had, heeft nagebootst.

Het is jammer, dat beide stukken niet de namen dragen van de familie die ze heeft laten slaan. De rijke Armeense priesters-kooplieden te Amsterdam, die b.v. de restauratie van hun nog bestaande, doch thans als meisjesschool dienende kerk aan de Kromboomsloot te Amsterdam, bekostigden, zoals blijkt uit het opschrift op de nog aanwezige gevelsteen in deze kerk, zullen toch geen schroom gekend hebben op hun gouden familiepenningen hun namen te vermelden. Nog onlangs kon de heer Schulman te Amsterdam een dergelijk stuk tonen, dat wel de namen van de familie, doch niet die van de stempelsnijder droeg. Zou het niet mogelijk zijn, dat dergelijke penningen in voorraad werden gemaakt en naar behoefte met de namen van het bruidspaar of van de overledene werden gegraveerd? Het stuk van Schulman pleit overigens hiertegen: de namen zijn in de stempel verwerkt.

De grote zeldzaamheid van deze stukken zal wel de oorzaak zijn, dat

op deze vraag geen afdoend antwoord is te geven.

Hoe dit zij, het Ermitage-stuk is zonder twijfel een belangrijk specimen van de 18e eeuwse Nederlandse penningkunst en het is verheugend, dat het te voorschijn is gekomen.

Een verder belangrijk bericht uit Leningrad is, dat thans verschenen is een beschrijving van de hand van Spassky over de z.g. „jefimki“, de zeer talrijke buitenlandse daalders, die in 1655 van het contramerck Ruyter en jaartal 1655 werden voorzien. Er worden ruim 1000 exemplaren van beschreven. De uitvoerige catalogus bevat de collecties van de Ermitage en van het Historisch Museum te Moskou, alsmede het materiaal dat uit de literatuur bekend is geworden of uit Engeland, Denemarken en Nederland werd meegedeeld.

Voor de Nederlandse numismatiek is bijzonder belangrijk, dat een assistente van de heer Spassky, Mevrouw A. A. Markowa, bezig is aan de beschrijving van een vondst van meer dan 450 gouden Nederlandse munten uit de 16e en 17e eeuw, die ongeveer 20 jaar geleden in de stad Malilew werd gedaan. De stukken zijn volgens de heer Spassky in voortreffelijke toestand bewaard gebleven.

Voorts bestaan er plannen om de gehele, zeer uitgebreide collectie Nederlandse munten in de Ermitage te beschrijven en te publiceren. Er staan ons dus voor de komende jaren wel zeer interessante publicaties op ons gebied uit Rusland te wachten!

Over de oorsprong van de dublettenveiling waarover in de aanvang van dit artikel werd gesproken, zijn nog de volgende aardige bijzonderheden te vermelden. Peter de Grote vorderde in 1717 voor de financie-

ring van de oorlog tegen Zweden o.a. van de rijke kloosters een bijdrage. Zo ook van een Holenklooster in de buurt van Kiew. De monniken, die niet erg bereidwillig waren om aan de eisen van de tsaar te voldoen, verstopten hun baar geld en sierraden en ensceneerden bovendien nog een brand, waardoor de tsaar genoodzaakt was, in plaats van een geldelijke bijdrage van het klooster te ontvangen, er een voor het herstel van het klooster te verstrekken! In 1898 werd de schat in een nis ontdekt; zij bleek 50 kg gouden munten, meer dan 500 kg zilveren munten, hoofdzakelijk daalders, waaronder 250 „jefimki”, en enige merkwaaardige penningen te bevatten. De gehele schat werd

naar de Ermitage gebracht, alwaar zij werd bestudeerd en beschreven. De in de collecties van de Ermitage ontbrekende stukken werden uiteraard behouden terwijl, zoals reeds werd vermeld, de doubletten in 1906 bij Schulman werden geveild. In de veiling 1958 van Schulman zijn weer enige stukken daaruit voorgekomen; ik kon toen een dubbele ducaat van Zeeland van 1650 verwerven.

Vermeldenwaard is, dat de munten en penningen uit het Kaiser Friedrich Museum te Berlijn, die in 1945

als oorlogsbuit naar Leningrad werden gevoerd, na catalogisering en fotografische registratie, in 1958 aan het museum te Berlijn zijn teruggegeven.

Na het lanceren van de eerste aard-satelliet door de Russen op 4 oktober 1957, werd in Rusland een penning ter herinnering aan dit feit geslagen. De heer Spassky verraste mij met een exemplaar ervan. Het is een bronzen, geslagen penning met een diameter van 65 mm.

Het is bezwaarlijk, een penning die een afbeelding van een sputnik vertoont, conventioneel te noemen, nochtans moet gezegd worden, dat de stijl niet afwijkt van de conventioneel 19-eeuwse. Maakt dus de artistieke waarde de penning helaas niet interessant, des te meer is zij het om het feit dat zij memoreert.

De vertaalde tekst luidt:

Voorzijde:

'Triomf van de Sovjetwetenschap!

Keerzijde:

4 Oktober 1957

Ter herinnering aan het lanceren van de eerste kunstmatige aardsatelliet ter wereld in de Unie van Socialistische Sovjet Republieken.

Dat de recente herwaardering van de roebel niet geheel en al een politiek-monetaire manipulatie kan zijn geweest, volgt uit het feit dat sinds 1 januari 1961 een nieuwe serie munten van 1 kopeke tot 1 roebel is uitgegeven. Het wederom invoeren van de kleine denominaties wijst inderdaad op een sanering van het geldwezen, zoals met het invoeren van de Nieuwe Franc in Frankrijk verleden jaar het geval is geweest.

Met dit inderdaad laatste numismatische nieuws uit Rusland moge ik dit overzicht besluiten.

M. J. VAN DER VOORT

VIER ARMENISCHE PENNINGEN

In het Jaarboek van 1919 publiceerde Van Kerkwijk een handschrift van de bekende medailleur Johan George Holtzhey, waarin aantekeningen stonden over de penningen, die door hem van 1777 tot 1784 gemaakt en verkocht waren. Onder nr. 28 (p. 86 v.) wordt het volgende vermeld:

20 Sept. 1780. Verkogt aan Alex. di Masse, contant de volgende goude pers. med.

5 groote onc. $1.2\frac{3}{4}$, $1.2\frac{1}{2}$, $1.2\frac{1}{2}$, $1.2\frac{1}{4}$, $1.2\frac{1}{4}$ = $5.12\frac{1}{4}$

5 klyne, 12 Eng, $11\frac{1}{2}$ Eng, $11\frac{1}{2}$ Eng, $11\frac{1}{4}$ Eng, $10\frac{3}{4}$ Eng, = 2,17 oncen. Samen $8.9\frac{1}{4}$ onc. f 473.18. Betaald met 90 ducaten, is abusief, moest door mij per gewigt gerekend zijn f 472.10.

Van Kerkwijk geeft hierbij het volgende commentaar: „Twee Persische, of liever Armenische penningen, waarvan de stempels door J. G. Holtzhey gesneden zijn, zijn bekend: 1° een ronde 39 m.M. groote van 1749 . . . thans voorhanden in het Kon. Penningkabinet en 2° een ovale penning op het overlijden van den Armenischen koopman Hakobgani te Amsterdam in 1757, afgebeeld in het Vervolg van Loon no. 332 (dit moet zijn 342, v. d. M.). Vermoedelijk zullen dit wel de bedoelde penningen zijn”.

Het was destijds niet aan Van Kerkwijk bekend, dat er van elk der door hem genoemde penningen varianten bestonden. Een ronde gouden Armenische penning met een diameter van 50 mm, waarvan de vz. alleen in details verschilt met de eerste door Van Kerkwijk genoemde penning, bevindt zich in de Ermitage te Leningrad (voor beschrijving en afbeelding zie p. 26-7 van dit nummer). Beide ronde exemplaren zijn algemene huwelijkspenningen, zonder vermelding van gegevens over de gelegenheid,

waarvoor zij besteld werden. Zowel door Martinus Holtzhey als door zijn zoon Johan George zijn vele algemene stempels gemaakt en van verscheidene daarvan zijn afslagen bewaard gebleven, waarop geen namen en data gegraveerd of ingeslagen zijn. Deze werden in voorraad gehouden, wat ook blijkt uit de Catalogus van de verzameling van Johan George Holtzhey, die in 1809 geveild werd. Onder no. 507 van de afdeling „Moderne Zilveren Medailles” staat: „Een Huwelyks of Trouwpenning, om in der tyd voor een ieder te kunnen dienen, door J. G. Holtzhey. 3 Lood 7 Engels.” en ook de volgende nummers zijn dergelijke algemene penningen. De grote ronde Armenische penning is gesigneerd M. Holtzhey F., de kleine I. G. H. F. 1749.

De ovale penningen zijn ongesigneerd. Behalve de door Van Kerkwijk genoemde, die een diameter van 54×50 mm heeft, bezit het Koninklijk Penningkabinet ook nog een kleiner exemplaar (42×39 mm) met precies dezelfde voorstellingen aan vz. en kz., maar afwijkend in details en met geheel andere omschriften. Een gouden afslag in het kleine formaat was in 1960 in de handel. De stempel hiervoor werd in 1742 vervaardigd. Verder bezit het Penningkabinet nog de vz. stempel voor een penning, waarvan tot nu toe geen exemplaar bekend is, die in omschrift en uitwerking hetzelfde is als het kleine ovale exemplaar, maar die het formaat heeft van de grote ovale penning. In de verschillende omschriften worden de namen en data genoemd van de personen en de gebeurtenissen, waarvoor zij geslagen werden.

Het ligt voor de hand te veronderstellen, dat de 5 grote en 5 kleine gouden penningen, die door Alex. di Masse in 1780 gekocht werden, van eenzelfde type waren en verder, dat hij eerder algemene penningen nodig zou hebben, dan afslagen van penningen,

die specifieke gebeurtenissen uit een tamelijk ver verleden herdachten. Gelukkig staan de gewichten van zijn bestelling vermeld, nl., omgerekend in grammen, voor de grote ex. variërend van $\pm 34,10$ g tot $\pm 33,40$ g en voor de kleine van ± 18 g tot $\pm 16,10$ g. Volgens mededeling van de heer J. Schulman te Amsterdam, woog de gouden afslag van de kleine ovalen penning 30,04 g, wat dus niet klopt met het gewicht van de kleine gouden penning uit Holtzhey's aantekenboek. Wanneer we nu het gewicht van de gouden ronde penning van groot formaat (34,04 g, zie p. 26-7) vergelijken met dat van de grote door Alex. di Masse gekochte penningen, dan blijkt daaruit met zekerheid, dat de aantekening betrekking had op de ronde algemene huwelijkspenningen. Hiermee vervalt tegelijk de enige bewijsgrond, waarop de ovale exemplaren door Van Kerkwijk aan Holtzhey toegeschreven zijn.

Van Kerkwijk kende alleen de grote ovale penning (Verv. v. Loon 342), waarop onderaan de kz. staat „Amsterdam 1757” en op grond van deze datum meende hij, dat Johan George Holtzhey de maker was. Deze had immers de zaak van zijn vader Martinus overgenomen in 1749, toen de laatste muntmeester van Gelderland geworden was. Het is echter niet uitgeslo-

ten, dat de penning al in 1740 gemaakt is en dat de datum 1757 later aan de stempel toegevoegd is. Het vz. omschrift luidt nl. als volgt (hierbij is gebruik gemaakt van gegevens verstrekt door Dr. A. Mekhitarian te Brussel): „Aan Joan, zoon van Hagobdjan van de familie der Chaltars (Tohmkhald.riants?), koopman, geboren te Djoelfa (Djougha) in 1710, thans wonende te Amsterdam in 1740”. De laatste woorden wijzen op een oorspronkelijke datum van vervaardiging in 1740. Bovendien is het gehele omschrift in het Armenische letterschrift gesteld (blijkens de vele onnauwkeurigheden waarschijnlijk door iemand, die de taal niet kende), maar „Amsterdam 1757” aan de kz. in Romeins schrift. Dit opschrift valt uit de toon bij de stijl van de penning en zou later aan de stempel toegevoegd kunnen zijn. Dat de stempels van de ovale penningen, of in ieder

geval die van 1742, zich in Nederland bevonden, valt af te leiden uit de aanwezigheid van de bovenvermelde vz. stempel (p. 30) in het Penningkabinet. Helaas is de herkomst hiervan niet meer na te gaan.

We hebben dus twee soorten ovale Armenische penningen, vervaardigd door een onbekende medailleur, respectievelijk in 1740 (waarschijnlijk) en in 1742. Omstreeks die tijd waren in Nederland als medailleurs werkzaam Martinus Holtzhey (Amsterdam), Nicolaas van Swinderen (Den Haag), Gerrit Marshoorn (Haarlem), Andele Andeles (Leeuwarden), Theodorus Everardus van Berckel (Den Bosch). Tussen hun werk en de Armenische penningen kan geen verband gelegd worden op grond van stijlkenmerken. Uit een oogpunt van vakmanschap en gezien zijn woonplaats zou Holtzhey het meest in aanmerking komen als de vervaardiger aangewezen te worden. Dat zij in stijl volkomen verschillen van zijn verdere werk, zou als oorzaak kunnen hebben, dat hij de penningen niet zelf ontworpen had, maar naar een door een Armeniër getekend voorbeeld zou hebben uitgevoerd. Het is echter vreemd, dat hij deze prachtige penningen, die een van de hoogtepunten in zijn oeuvre gevormd zouden hebben, niet zou hebben gesigneerd. Een andere mogelijkheid is, dat de

stempels buiten Nederland gesneden zijn en door de opdrachtgevers meegenomen zijn naar Amsterdam. De Armenische kooplieden, die een kolonie vormden in deze stad (voor verdere bijzonderheden hierover zie Verv. v. Loon 5, p. 380-2), reisden ongetwijfeld veel en stonden nog steeds in nauw contact, vooral op religieus gebied, met hun Armenische stamverwanten. Aan de andere kant weten wij op grond van de ronde Armenische huwelijkspenningen, dat de Holtzhey's contacten hadden met de Armenische kolonie. Dit hoeft echter niet te betekenen, dat de vervaardiging van de ovale penningen ook aan Martinus Holtzhey opgedragen is.

Een derde oplossing zou kunnen zijn, dat de grote ovale penning in 1740 in het buitenland gemaakt werd voor Joan, zoon van Hagobdjan, en dat Martinus Holtzhey in 1742, in opdracht van een andere Armenische familie een soortgelijke penning maakte met die van 1740 als voorbeeld. Verschillende details, zoals de wijze van draperen van de gewaden der vrouwenfiguren, de afwerking van de rand en de vorm van de cijfers in de jaartallen, waarin de twee formaten verschillen, verraden bij de kleine penning meer verwantschap met Holtzhey's overige werk dan bij de grote. Deze imitatie zou tevens het ontbreken van de signatuur kunnen verklaren.

De grote ronde penning is elders in dit nummer gepubliceerd en de grote ovale is in Verv. v. Loon uitvoerig behandeld. De kleinere formaten zijn echter nog niet beschreven. De kleine ronde huwelijkspenning heeft aan de vz. dezelfde voorstelling (kleine detailverschillen) en omschrift als de grote (zie p. 26-7). In de afsnede de signatuur: I.G.H.F. 1749. De kz. vertoont een altaar, waarop twee duiven zijn afgebeeld. Erboven twee in elkaar gelegde handen, bestraald door een zon. Het omschrift is hetzelfde

als op het grote exemplaar, nl. in het Armenisch: De Goddelijke Voorzienigheid. De penning heeft een diameter van 38 mm.

Voor de beschrijving van de voorstellingen aan vz. en kz. van de kleine ovale penning (42 × 39 mm) kan verwezen worden naar Verv. v. Loon 342, daar deze volkomen overeenstemmen met die van het grote exemplaar. Het vz. omschrift is echter heel anders. Wij kregen de vertaling hiervan van Mme. N. Kapamadji te Parijs (via de heer J. Schulman) en van Dr. A. Mekhitarian te Brussel. Dat hun interpretaties enigszins van elkaar afwijken, komt doordat de letters een eigenaardige vorm hebben en de woorden in veel gevallen afgekort zijn. De vertalingen luiden als volgt:

„Alexan (afkomstig) van Anabad, zoon van wijlen Masseh, koopman, geboren in 1727, thans te Amsterdam 1742”. (Mme. Kapamadji).

„Aan Alexan, zoon van Mahtès. . . N. . . t(iants)?, koopman, geboren in 1727, die zich thans te Amsterdam bevindt 1742”. (Dr. Mekhitarian).

Mme. Kapamadji is van mening,

KONINKLIJK PENNINGKABINET

Kortgeleden kwam het Penningkabinet door aankoop op een buitenlandse veiling in het bezit van een bijzonder fraaie Griekse munt van de stad Carystus op het eiland Euboea, een betrekkelijk weinig bekende plaats. Tot het einde van de 6e eeuw v. Chr. was op Euboea Chalcis verreweg de voornaamste stad, vanwaaruit vele koloniën waren gesticht en die levendige handelsbetrekkingen onderhield met alle delen van de Griekse wereld. Nadat echter Chalcis in 507 v. Chr. door Athene was onderworpen, namen zowel Carystus als Eretria, beide oude rivalen, snel in betekenis toe en hoewel een enkel stuk eerder geslagen kan zijn, was het toch pas na die datum dat deze steden op grote schaal munten gingen uitgeven.

Beide steden plaatsten op de voorzijde een koe, doch op de munten van Carystus werd al spoedig een kalf toegevoegd. Dat op Euboeïsche munten een koe voorkomt is niet verwonderlijk, waar immers de naam van het eiland

dat deze penning ter gelegenheid van een eerste communie of confirmatie gemaakt is. Dit komt wel uit met de leeftijd in 1742 van Alexan zoon van Masseh (waarschijnlijk dezelfde, die in 1780 de gouden huwelijkspenningen bij J. G. Holtzhey bestelde). Bij de grote ovale penning kan dit nauwelijks de aanleiding zijn geweest. In 1740 was Joan zoon van Hagobdjan 30 jaar oud. Het is bekend, dat verscheidene Armenische kooplieden te Amsterdam tevens priesters waren. Misschien kan de aanleiding voor de penning in die richting gezocht worden. De datum aan de kz. (1757) zou misschien zijn overlijdensjaar kunnen aanduiden.

Dra. G. VAN DER MEER

ons duidelijk maakt dat het het land „met de mooie runderen” is. Daarnaast is het motief van een koe met haar jong dat zich voedt zeer wijd verbreid geweest in Egypte, de landen van het Nabije Oosten en in de prae-Helleense culturen, reeds lang voordat er munten bestonden. De oudste munten die dit motief vertonen zijn ons uit Griekse steden in Macedonië bekend en het is niet uitgesloten dat wij hier met een ontlening aan die gebieden te doen hebben, ofschoon een onafhankelijke toepassing van dit type ook mogelijk is.

Op de keerzijde van de munten van Carystus treffen wij een haan aan, wellicht als toespeling op de naam van de stad, daar immers de haan beschouwd wordt als de „kèrux” (ook wel „karux”), d.i. heraut, van de dageraad.

Het nieuw verworven exemplaar, een zilveren didrachme uit het eind van de 5e of de eerste helft van de 4e eeuw, is in een uitstekende staat zoals men maar zelden bij deze munten aantreft. Zeer gaaf gebleven is het tafereeltje met de koe, wier gevoelig gemodeleerd lichaam op ranke poten rust. De kop met de gekromde horens is omgewend in een machtige ronding, die zich compositioneel voortreffelijk aansluit bij de vorm van het muntvlak. Ook het kalfje, dat op de voorpoten rust, is teer behandeld. De fiere, zelfbewuste haan, embleem van de florerende stad, is omgeven door een omschrift van regelmatige letters in een fraai type „Karustioon” („van de burgers van Carystus”). Voorwaar een belangrijke verrijking van de collectie Griekse munten van het Kabinet!

R. CHR. W.

VERENIGING VOOR PENNINGKUNST

Op 21 april 1961 heeft de 36e algemene vergadering van de vereniging plaats gehad in het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage.

Nadat de notulen van de vorige vergadering waren gearresteerd, bracht de secretaris-penningmeester de gebruikelijke verslagen over het jaar 1960 uit, waaruit o.a. een niet onbevredigende toename van het ledenaantal bleek, dat thans 205 bedraagt. Op grond van het door de Kascommissie 1960 uitgebrachte verslag werd hem onder bijzondere dankzegging décharge voor zijn financieel beheer verleend. De aan de beurt van aftreden zijnde bestuursleden Mr. D. Giltay Veth en Dr. H. Enno van Gelder werden bij acclamatie herkozen.

Mededeling werd gedaan van de begroting voor het jaar 1961, waarin wederom rekening gehouden is met een belangrijke subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen (inmiddels is bericht binnengekomen, dat een subsidie van f 2.250,— is toegekend voor het jaar 1961). Opdracht tot het maken van de eerste verenigingspenning 1961 is gegeven aan de beeldhouwer H. D. Janzen: deze zal een algemene huwelijks- of geboortepening ontwerpen. Deze zal uiteraard aan alle leden worden toegezonden; zij zullen bovendien exemplaren kunnen nabestellen om als een zinvol geschenk bij voor komende gelegenheden in hun kennissenkring te verspreiden.

Bij de rondvraag gaf Dr. W. L. Groeneveld Meijer een uiteenzetting van zijn plan tot het bijeenbrengen van een collectie penningen op economisch gebied, waarover elders in dit nummer meer.

Na de pauze werd na een toelichting van Jhr. Ir. A. C. von Weiler de Spaanse film „Message de la médaille” vertoond, die in boeiende beelden een overzicht geeft van de ontwikkeling van de penning, in het bijzonder in het hedendaagse Spanje.

Het Bestuur deelt op verzoek van mej. I. Fürstner (Amsterdam, tel. 730641) mede, dat bij haar voor belangstellenden verkrijgbaar zijn enkele ex. van de door de R.A.I. uitgegeven penningen.

Voor de tweede penning 1960 werd het onderwerp gevonden in het 50-jarig bestaan van de Bond Heemschut op 2 Februari 1961. De voorzijde van deze door Geurt Brinkgreve gemodelleerde penning vertoont een hond, die met vastberadenheid de wacht houdt voor de „Hollandse tuin”. Op de keerzijde leest men enige versregels — ontleend aan een lied uit Valerius' Gedenck-clanck —, die tot waakzaamheid ten aanzien van land en steden opwekken. Deze gedachte wordt tevens uitgebeeld door de plattegrond van een vesting en door een stadspoort.

**KON. NED. GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE**

Op 17 juni heeft de goed bezochte jaarvergadering van het Genootschap plaats gevonden in het Museum van het Zeeuws Genootschap der Wetenschappen te Middelburg.

Bij de opening van de huishoudelijke vergadering herdacht de voorzitter de overleden leden Mr. P. C. J. A. Boeles, G. H. Crone en Dr. W. F. Bax. Vervolgens werden de notulen van de vergadering van 12 november ongewijzigd goedgekeurd.

Tot lid van het Genootschap werden benoemd: J. A. P. M. Beekmans, Leiden; P. David, Bussum; Drs. A. C. R. Dreesmann, Amsterdam; Gem. Oudheidkundig Museum, Heerlen; J. M. T. Gozé, Maastricht; Mr. H. J. van Leeuwe, Den Haag; Johs Nijhoff, Steadum; E. E. Puister, Wildervank; Mr. J. R. Voûte, Rotterdam; C. de Wijs, Amsterdam.

Dr. A. J. Bemolt van Loghum Slaterus, aan de beurt van aftreden, werd bij acclamatie als bestuurslid herkozen.

Het financieel verslag, waaruit blijkt dat het boekjaar 1960 met een klein batig saldo van f 103,72 afgesloten kon worden, werd besproken, waarna aan de penningmeester conform het advies van de kascommissie décharge voor zijn beheer over 1960 werd verleend.

De begroting 1961 werd als volgt vastgesteld:

Inkomsten

Contributies	f 3.100,-
Verkoop publicaties	„ 850,-
Rente	„ 150,-
	<u>f 4.100,-</u>

Uitgaven

Jaarboek 1960	f 3.550,-
Geuzenpenning 1961	„ 300,-
Algemene onkosten	„ 250,-
	<u>f 4.100,-</u>

Uit de vergadering werd de wens naar voren gebracht dat een algemeen verslag van de toestand van het Genootschap jaarlijks wordt overgelegd, zo mogelijk te publiceren vóór de jaarvergadering. Aldus werd besloten.

Bij de rondvraag oppert o.a. de heer Schulman de mogelijkheid, dat het Genootschap meer in het algemeen propagandistische activiteit voor de numismatiek ontplooit; de heer Hubregtse stelt voor binnen niet lange tijd wederom een vergadering te Utrecht te houden, met een bezoek aan 's Rijks Munt; de heer Moers vraagt bekendheid te geven aan de vervalsingen van gouden munten, die de laatste tijd schijnen te worden aangeboden. Over deze punten wordt nader beraad toegezegd.

De middagvergadering in hetzelfde gebouw werd begonnen met de vertoning van de film „Message de la médaille”, vervaardigd in opdracht van de Fábrica Nacional de Moneda te Madrid: in een boeiende reeks beelden wordt hierin de historische ontwikkeling van de munt en de penning getoond, eindigend met de bloei van de hedendaagse Spaanse penningkunst.

Vervolgens hield Dr. H. Enno van Gelder een voordracht met lichtbeelden over „De Karolingische muntslag te Duurstede”. Duurstede of Dorestad is een der belangrijkste koninklijke muntplaatsen in het Karolingische Rijk geweest. Bekend zijn een achttal schillende typen, waarop de naam van deze plaats voorkomt; sommige hiervan komen in relatief bijzonder grote aantallen voor.

De oudere typen vormen een betrekkelijk eenvoudig doorlopende reeks: de lichte denarii van Pippijn en Karel de Grote, de stukken van Karel de Grote met monogram en met schip en die van Lodewijk de Vrome met schip en met de plaatsnaam in drie regels. Aan dit laatste type is vast te stellen, dat te Duurstede een tweetal belangrijke technische vernieuwingen werden ingevoerd: de letters werden met behulp van poinçonnen in de stempels geslagen en niet meer gegraveerd (dit werd ook elders veelal ingevoerd) en de munten werden geslagen met in elkaar passende vz.- en kz.-stempels, die slechts vier stempelstanden (0° , 90° , 180° en 270°) toelieten, wat in andere ateliers zelden het geval schijnt te zijn.

Dit geeft de mogelijkheid enig licht te brengen in de ontwikkeling na de dood van Lodewijk de Vrome. De beide bekende typen op naam van Lotharius I zijn blijkens de vondsten door een hiaat van 10 à 20 jaar van de laatste van Lodewijk gescheiden en bovendien onderling zo verschillend, dat zij nauwelijks uit hetzelfde officiële atelier afkomstig kunnen zijn. Er is dan ook reden aan te nemen, dat slechts het type met de plaatsnaam in drie regels uit de rijksmunt afkomstig is en die met de plaatsnaam om een kerkgebouw uit een Fries atelier, waar men zich in technisch opzicht naar het voorbeeld van Duurstede richtte. Anderzijds kan het hiaat in de Duursteedse reeks tussen Lodewijk en Lotharius worden

W. A. van Es, *De Romeinse muntvondsten uit de drie Noordelijke provincies*, Groningen 1960.

In het eerste gedeelte bespreekt de schrijver het verschijnsel der muntvondsten en de wetmatigheden die daarbij optreden. Wanneer hij uitgaande van deze laatste de Romeinse muntvondsten in Friesland, Groningen en Drenthe bestudeert, komt hij tot de conclusie dat de relaties tussen die gebieden van het vrije Germanië en het Romeinse rijk van tijd tot tijd onderbroken zijn geweest en bovendien telkens een verschillend karakter (b.v. militair, commercieel, politiek) hebben gedragen. Mede met behulp van de vondsten aan aardewerk en op grond van historische gegevens uit de literatuur worden deze relaties verdeeld in zes afzonderlijke periodes.

Het tweede deel bestaat uit nauwkeurige lijsten van de diverse vondsten, waarbij de gesloten vondsten om hun totaal verschillende aard en hun primair belang streng gescheiden zijn van de los gevonden munten.

Aan deze zeer belangwekkende studie zijn zes kaarten van het betrokken gebied in de diverse perioden toe-

gevuld door aan te nemen, dat enige tijd munten met het opschrift XPIS-TIANA RELIGIO zijn geslagen, waarvan enkele series inderdaad de voor Duurstede vastgestelde techniek vertonen.

Tenslotte liet Dr. Drs. H. A. Fontein Kuijpers na een korte toelichting, waarin hij herinnerde aan de vorige bijeenkomst van het Genootschap te Middelburg op 25 juni 1921, een tableau rondgaan met munten voorzien van de Zeeuwse klopp van 1573/4 en met Zeeuwse rekenpenningen.

Na afloop van de vergadering bleven vele leden nog geruime tijd bijeen.

gevoegd, die duidelijk de spreiding der vindplaatsen weergeven. Twee graphische voorstellingen van resp. de los gevonden munten en de gesloten muntvondsten, afgezet volgens tijd en vindplaats, versterken de conclusies door hun gelijk gerichte uitkomsten. Bovendien verruimen deze kaarten en graphieken naast het op zich zelf reeds heldere betoog, ons inzicht nog in deze gecompliceerde en boeiende materie.

R. CHR. W.

B. H. Stolte, Brabant in de Romeinse tijd; W. H. Th. Knippenberg, Romeinse wegen in Noord-Brabant, *Kultuurhistorische Verkenningen in de Kempen II*, Oisterwijk 1961.

De auteurs publiceren hier een bewerking van in 1959 gehouden lezingen. Beiden maken een zeer uitvoerig gebruik van muntvondsten en los gevonden munten uit Noord-Brabant als waardevol archaeologisch materiaal.

A. Z.

Dr. H. Enno van Gelder, *Geld uit de grond*, Amsterdam 1961 (AO-reeks 863).

Onder deze pakkende titel schreef Dr. van Gelder een kort en kernachtig boekje, waarin hij — op voor het grote publiek bevattelijke wijze — alle aspecten van muntvondsten aanroert en met grote verscheidenheid van afbeeldingen illustreert. Hij vestigt ook de aandacht op het belang alle vondsten aan de bevoegde instanties te melden, zowel voor de wetenschap als voor de vinder zelf.

A. Z.

In De Geuzenpenning 1960, p. 1 werd een beschouwing gewijd aan het penningportret van paus Adriaan VI, waarin vooral op de bekende Nederlandse penning werd ingegaan. Zojuist verscheen een studie van prof. P. Naster, *Les médailles italiennes d'Adrien VI (Scrinium Lovaniense, Historische opstellen Etienne van*

BUITENLANDS NIEUWS

Dit jaar zullen numismatici uit alle delen van de wereld zich wederom verzamelen voor een internationaal Congres, dat van 11 tot 16 september in het Palazzo Barberini te Rome gehouden zal worden, onder beschermheerschap van de President van de Italiaanse Republiek. Het Congres, dat georganiseerd wordt door de Commission Internationale de Numismatique en het Istituto Italiano di Numismatica, heeft als centraal thema „Numismatiek van het Middellandsezegebied”. Dezer dagen verschijnt het eerste deel van de publicaties van het congres, dat een reeks referaten bevat over de sedert het congres in Parijs van 1953 gepubliceerde onderzoeken op de verschillende gebieden van de numismatiek. De te Rome te houden voordrachten zullen na afloop al of niet in extenso in een tweede deel gepubliceerd worden.

Onmiddellijk na afloop hiervan zal eveneens te Rome, in het Palazzo Braschi, de tweejaarlijkse internationale expositie van hedendaagse penningkunst gehouden worden en het daarbij aansluitende congres van de FIDEM (internationale organisatie van uitgevers van penningen). Een vrij omvangrijke Nederlandse inzending hiervoor wordt door het Kon. Penningkabinet in samenwerking met de landelijk vertegenwoordiger van de FIDEM verzorgd.

Cauwenbergh, Leuven 1961, p. 372-380). Op grond van een minutieus stempelonderzoek kan hij vaststellen, dat waarschijnlijk slechts één van deze penningen (Van Mieris II, 158,1) contemporain is, terwijl alle andere omstreeks 1600 in één atelier, mogelijk van G. Paladino, ontstaan zijn.

H. E. v. G.

BINNENLANDS NIEUWS

Op 8 mei j.l. overleed te Leeuwarden op hoge leeftijd Mr. P. C. J. A. Boeles, sinds 1913 lid van ons Genootschap. Naast zijn juridische beroepsarbeid heeft Mr. Boeles baanbrekend werk verricht zowel op archaeologisch als op numismatisch gebied. Zijn grote wetenschappelijke verdiensten, speciaal voor de vroeg-Middeleeuwse numismatiek, worden dan ook allerwegen, tot ver over onze landsgrenzen, ten volle erkend.

Op 26 mei j.l. stierf te Amsterdam Dr. W. F. Bax, bekend geworden o.a. door zijn publicaties op het gebied der Nederlandse ridderorden, onderscheidingen en militaire penningen. Zijn beminnelijke persoonlijkheid maakte hem tot de aangewezen persoon om in 1948 op te treden als eerste voorzitter van de Numismatische Kring te Amsterdam.

Dr. W. L. Groeneveld Meijer te 's-Gravenhage heeft het zeer loffelijke initiatief genomen om zoveel mogelijk penningen bijeen te brengen, die de steeds nauwer wordende relaties tussen het Nederlandse bedrijfsleven en de penningkunst weerspiegelen. Per circulaire heeft hij zich tot de Nederlandse economische wereld gericht met het verzoek aan allen die op dit gebied penningen hebben laten vervaardigen, hem een exemplaar te sturen. De basis vormt zijn eigen collectie economische penningen. De aldus bijeengebrachte verzameling is in een stichting ingebracht en zal ten slotte in een openbaar gebouw geëxposeerd worden. Op deze wijze zal het mogelijk zijn voor allen die belangstelling hebben zowel

voor de moderne penningkunst als voor de ontwikkeling van het economische leven in Nederland, aan een zo volledig mogelijke verzameling zowel het een als het ander te bestuderen en vast te stellen op hoe verschillende wijzen de kunstenaars van deze eeuw door het moderne bedrijfsleven geïnspireerd worden. Moge er tevens een sterke stimulerende werking van uit gaan die tot het geven van weer nieuwe opdrachten leidt!

R. CHR. W.

De veiling die door de firma Schulman van 5 tot 9 juni gehouden werd, was zoals gebruikelijk uitstekend georganiseerd. Zij bevatte ditmaal geen grote series Nederlandse munten en penningen, doch de nadruk viel op een aantal gespecialiseerde collecties. De eerste daarvan was de fraaie reeks Franse munten en penningen van 1500 tot 1815, bijeengebracht door Mr. J. van Kuyk. De verzameling onderscheidde zich zowel door de buitengewone zorg waarmee de best geconserveerde exemplaren bijeengezocht werden als door de volledigheid van de reeksen. Hiervoor bestond dan ook zeer grote belangstelling, vooral van Franse zijde. Vrijwel alle stukken behaalden prijzen, die aanmerkelijk boven de conservatief gestelde taxaties lagen. Voor de zeldzaamheden, waarvan verscheidene in geen jaren, en zeker niet in deze staat, op aucties zijn aangeboden, werden grif veelvouden van de taxatieprijzen betaald, tot het vijf- en achtvoudige toe. Ecus van Frans I waren niet beneden f 85,- te krijgen, zeldzame typen brachten veel meer op: f 5800,- voor no. 170 en f 2050,- voor no. 193.

Minder levendig was de verkoping van de omvangrijke reeks Portugese munten, doordat deze grotendeels aan orders toevielen. Hier waren het niet zozeer de niet zeer talrijke rari-

teiten die hoge prijzen opbrachten als wel de meer gewone stukken, waarnaar kennelijk een zeer omvangrijke vraag bestaat.

Verrassender was het resultaat bij de collectie Nederlandse noodmunten en geklopte munten afkomstig van Howard D. Gibbs. Het aantal verzamelaars op dit speciale gebied is uiteraard veel geringer. De meer voorkomende typen haalden dan ook niet of nauwelijks de vrij hoge taxaties; zeldzaamheden daarentegen kwamen gemakkelijk daarbovenuit.

Tenslotte weerspiegelden de forse prijzen voor munten van het Koninkrijk wederom de onverzadigbare vraag van het steeds toenemend aantal verzamelaars op dit terrein.

H. E. v. G.

De Brabantse Stichting voor beelden- de kunst en edelambacht te Tilburg heeft een kleine tentoonstelling samengesteld onder de titel Calligrafie, grafische ontwerpen en penningkunst. Volgens de catalogus zijn deze vormen van beeldende kunst hier bijeengebracht, omdat men te weinig beseft hoezeer hiervoor creatief vermogen en technisch vakmanschap vereist zijn. Naast calligrafisch werk van Chris Brand toont de expositie penningen van de in Brabant opgeleide of woonachtige kunstenaars Wilna Bruning-Haffmans, Hein Koreman, Felix van der Linden, Theo Reusing, Niel Steenbergen en Jan Vaes. De goed verzorgde catalogus bevat ook de personalia der kunstenaars, hetgeen zeer nuttig is, daar deze vaak moeilijk te vergaren zijn. Jammer dat onder het hoofd „De penning” een citaat is opgenomen uit Prof. A. M. Hammacher's werk „Beeldhouwkunst van deze eeuw”, waarin het ontstaan van de penning in een onjuist licht wordt geplaatst. Wel goed is het zeer beknopte overzicht van de penningkunst in de Nederlanden.

R. CHR. W.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Amsterdam

(Secr.: Keizersgracht 448)

126e bijeenkomst op 12 april 1961 — In een lezing met lichtbeelden sprak Mej. Dra. G. van der Meer over de Holtzhey's.

127e bijeenkomst op 10 mei 1961 — Ds. J. A. de Vor hield een voordracht over „Het portret bij de Romeinen” op de munten vanaf de republiek tot aan de val van het West-Romeinse rijk.

Kring 's-Gravenhage

(Secr.: Zeestraat 71b)

120e bijeenkomst op 20 april 1961 — De avond was gereserveerd voor korte voordrachten van de leden.

De heer J. N. Bosch sprak over de afmetingen van de tegenwoordige Nederlandse munten.

De heer G. J. Huij toonde een nieuwe penning op de opening van de brug te Gorinchem en een zeldzame nieuwjaarspenning van 1747.

Dr. Drs. H. A. Fonteijn Kuijpers maakte een aantal opmerkingen over het probleem van vz. en kz. bij de landsheerlijke rekenpenningen en over het fotograferen van slecht bewaarde koperen munten.

De heer A. van Maaren wees op een tekst in Morse op een Canadese munt.

De heer J. J. M. Hubregtse toonde in een uitvoerig betoog, gebaseerd op de afrekeningen van de Munt, aan dat het bestaan van de nog niet teruggevonden rijksdaalder 1846 met streepje in reliëf (Sch. 512a) theoretisch niet te bewijzen is.

Mr. W. Bisschop vertoonde een gouden bulla van keizer Leopold I en sprak over het Engelse Maundy money.

Drs. R. Chr. Wolff gaf commentaar op een aantal onlangs door het Kon. Penningkabinet verworven Griekse munten.

121e bijeenkomst op 24 mei 1961 —
Mej. Dra. G. van der Meer bracht
„Nieuwe gegevens over het leven en
de penningen van de Holtzhey's”
naar voren. Zij trachtte in de eerste
plaats de scheiding te preciseren tus-
sen het oeuvre van Martinus Sr. en
zijn zoon Johan George, die in 1749
het medaillebedrijf te Amsterdam
overnam, maar reeds sedert 1745 een
aandeel gehad blijkt te hebben in de
vervaardiging. Terwijl meermalen de
stempels voor algemene familiepen-
ningen gemaakt door de vader nog in
de tijd van de zoon gebruikt werden,
blijkt ook, dat de laatste ze soms door
nieuwe vervangen heeft, die slechts
in kleine details van de oude, ver-
bruikte stempels afwijken. Met licht-
beelden werd een aantal opvallende
stijlverschillen tussen beide medail-
leers toegelicht. Tenslotte besprak zij
de vraag, of penningen toe te schrij-
ven zijn aan Martinus Jr. en Johan
Matthias, die achtereenvolgens stem-
pelsnijder aan de Zeeuwse munt wa-
ren.

Kring Groningen

(Secr.: Nieuweweg 12a, Groningen)
57e bijeenkomst op 29 maart 1961 —
De heer E. E. Puister sprak over:
„Muntcirculatie in één der oudste
plaatsen van onze provincie, n.l.
Zuidbroek, aan de hand van een ver-
zameling losse muntvondsten aldaar”.
De lezing werd geïllustreerd met een
aantal munten uit die verzameling en
met photo's en documenten.

58e bijeenkomst op 26 april 1961 —
Door de heren Dr. J. Nijhoff, G. Wol-
dendorp, J. van der Wis en J. A. El-
serman werden enige zeer bijzondere
munten en penningen uit hun collec-
ties besproken.

59e bijeenkomst op 30 mei 1961 —
Dr. J. P. van Erp hield een causerie
over: „De kleurenfotografie in dienst
van de numismatiek”. Er werden
prachtige kleurendia's bij vertoond.

Kring Brabant

(Secr.: Le Sage ten Broeklaan 57,
Eindhoven)

32e bijeenkomst op 13 april 1961 —
Ds. J. A. de Vor sprak over „De
schoonheid van de Romeinse mun-
ten”. De lezing werd geïllustreerd
met fraaie lichtbeelden en munten.

33e bijeenkomst op 18 mei 1961 —
Mevr. Dr. A. N. Zadoks-Josephus
Jitta hield een lezing over het onder-
werp „Wat Romeinse munten ons
leren”. Na de pauze werd van gedach-
te gewisseld over de methoden om
muntvondsten ter kennis van belang-
stellenden te brengen en over de wij-
ze van exposeren in regionale musea
van muntvondsten; daarnaast ware
een kleine keurcollectie van fraaie
exemplaren wenselijk.

Op 13 mei 1961 werd een excursie
georganiseerd naar Brussel, waar een
bezoek werd gebracht aan het Pen-
ningkabinet van de Koninklijke Bi-
bliothek. De heer Thirion gaf daar
uitvoerige toelichting, waarbij speci-
aal aandacht werd geschonken aan de
beroemde collectie Hirsch. Later be-
zocht men het Historisch Museum
van Brussel.

Kring Limburg

(Secr.: Sint Hubertuslaan 25,
Maastricht)

18e bijeenkomst op 25 maart 1961 —
De heer J. A. Herweyer hield een ge-
documenteerde lezing over de mun-
ten van Gelre.

19e bijeenkomst op 29 april 1961 —
Er werd een ruilbeurs voor de leden
gehouden.

20e bijeenkomst op 27 mei 1961 —
Deze bijeenkomst werd gehouden in
het Curtiusmuseum te Luik, waar spe-
ciaal de munt- en penningverzame-
lingen bezichtigd werden.

M. G. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. • MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/- per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6 d., linnen band 14/—.

"Catalogue of Coins of Great Britain & Ireland,"
10th edition, gebrocheerd 8s.6d, linnen band 12s.6d.

"Greek Coins and their values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6d.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations
Librairie numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 592461

ICELAND COMMEMORATIVE GOLD COIN

To mark the 150th anniversary of the Birth of Jón Sigurdsson, the Icelandic scholar and statesman, the Royal Mint has struck 10.000 commemorative gold pieces for the Icelandic Government.

The obverse shows a portrait, facing right, the reverse comprises the Arms of Iceland, with "500 KRONUR" below.

The piece, in 900 standard gold and 23 mm., bears a milled edge.

Available. Price Fl. 75,—
including Surface Mail Postage.

From: SPINK & SON Ltd., 5-7 King Street, LONDON S.W. 1

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)

545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MEDAILLES, DECORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen

Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN

(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN

RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

SPORTMEDAILLES EN INSIGNES

AMSTERDAM - Keizersgracht 448 - JACQUES SCHULMAN

Expert-Numismaat

MUNTEN EN PENNINGEN VAN DE OUDSTE TIJDEN TOT OP HEDEN

EXPERTISE - VERKOOP - INKOOP - VEILINGEN

LEVERANCIER VAN RIDDERORDEN EN ERETEKENEN

Uitgever van: Handboek Nederlandsche Munten 1795-1945 f15.— + f0.40 porto
Munten Nederlandsche Gebiedsdelen Overzee 1601-1948 f25.— + f0.50 porto
H. Enno van Gelder en M. Hoc. Les Monnaies des Pays-Bas Bourguignons et
Espagnols 1434-1713. f50.— + f0.80 porto

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 2 4 3 9 2

*MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS*

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen
Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”

Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

11e JAARGANG

No 4

OKTOBER 1961

WAAR IS IN ONS LAND MUNT GESLAGEN?

Op de bijgaande kaart is een poging gedaan de plaatsen vast te leggen, waar, binnen de tegenwoordige grenzen van ons land, in de loop der eeuwen munten vervaardigd zijn. De gegevens blijven in enkele opzichten defectueus. In een aantal gevallen wordt bij gebrek aan tegenbewijs aangenomen, dat munten zonder plaatsaanduiding zijn geslagen in de hoofdplaats of voornaamste muntplaats van een heerlijkheid enz.; in andere gevallen kunnen soms emissies, slechts globaal in een bepaalde streek gelokaliseerd worden, zodat dit kartografisch bezwaarlijk kan worden vastgelegd. Niet opgenomen zijn plaatsen, waar wel een muntrecht verleend is, maar niet blijkt, dat hiervan werkelijk gebruik gemaakt is.

De tabel geeft een nadere geleiding van de gegevens op de kaart: door letters zijn de autoriteiten, waarvan de muntslag binnen iedere eeuw is uitgegaan, aangeduid volgens het volgende schema:

- M Merovingische monetarii
- K Karolingische en Duitse koningen en keizers
- L wereldlijke landsheren van de grotere territorien (Holland, Gelre, Friesland, Brabant enz.)
- G geestelijke heren (bisschoppen van Utrecht en Luik, abten enz.)
- B landsheren van het Bourgondisch-Oostenrijkse landencomplex (Philips de Stoute t/m Philips IV)

- H overige wereldlijke heren
 - P Staten van de provinciën der Republiek (benevens West-Friesland)
 - S stedelijke regeringen
 - R koninkrijk Holland en koninkrijk der Nederlanden
- Twee of meer letters in dezelfde eeuw slaan op elkaar opvolgende of op gelijktijdig emitterende muntheren.

Dr. H. ENNO VAN GELDER
Dra. G. VAN DER MEER
Drs. A. T. PUISTER

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE
van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Drs. R. Chr. Wolff
Dr. H. H. Zwager
J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 260629 t.n.v.

De Geuzenpenning
Amsterdam

6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

GRONINGEN

1. Appingedam								H?		P				
2. Garrelsweer					L									
3. Groningen					G			S	S	SL	SP			
4. Reiderschans										P				
5. Selwerd								H						
6. Westeremden?					L									
7. Winsum					L									

FRIESLAND

8. Bolsward					L				S					
9. Dokkum					L									
10. Franeker									S					
11. Leeuwarden					L				SL	LBP	P	P		
12. Sneek									SL					
13. Stavoren					L	G								
14. Workum									S					

DRENTE

15. Koevorden								H						
---------------	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

OVERIJSEL

16. Almelo								H						
17. Deventer					KH	KG	G	G	G	GS	S	SP	S	
18. Emmeloord						L?			H					
19. Hasselt									G	GBS				
20. Kampen									G	S	BPS	PS	P	P
21. Kuinre									H					
22. Vollenhove									GL					
23. Zwolle					K?				G?	S	S	SP		

GELDERLAND

24. Arnhem								L	LH	LSB	S			
25. Baar										H				
26. Batenburg									H	H	H	H		
27. Borculo									H					
28. Bredevoort									H					
29. Buren											H			
30. Culemborg											HP			
31. Dieren											H?			
32. Elburg									L			S		
33. Harderwijk									LHG		HP	P	P	P
34. Hedel										H	H			
35. 's-Heerenberg									H	H	H			
36. Huissen								L	H			L		
37. Hulhuizen?										H?				
38. Maasbommel									L					

	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
39. Nijmegen	M		K				K	KL	L	LBS	LBPS	S	S		
40. Tiel	M				K	K									
41. Zaltbommel						G?			L	BS	SH				
42. Zutphen							L			S	PS	S			

UTRECHT

43. Amersfoort Dorestat (zie no 46)									G						
44. Rhenen									G	G					
45. Utrecht						KG	G	G	GS	GS	GBPSL	PS	PS	PR	R
46. Wijk bij Duurstede			M	MK	K					G					

NOORD HOLLAND

47. Amsterdam												P			
48. Enkhuizen											P	P	P	P	
49. Hoorn												P	P	P	
50. Medemblik								L				P	P		
51. Wieringen									H						

ZUID HOLLAND

52. Asperen									H						
53. Dordrecht							L	L	L	LB	BP	P	P	P	
54. Gorinchem									H?	L	SHPK				
55. 's-Gravenhage										B					
56. Heukelom										H					
57. Rijnsburg						L?									
58. Vianen											H				
59. Vlaardingen							L								

ZEELAND

60. Aardenburg									L						
61. Middelburg							G?		L		P	P	P		
62. Sluis										B					
63. Zierikzee									L						

NOORD BRABANT

64. Geertruidenberg									L						
65. Grave									H						
66. Herpen									H						
67. 's-Hertogenbosch								L?			SB	B			
68. Heusden									H						
69. Megen									H	H	H?				
70. Oyen									H						
71. Ravestein									H						
72. Waalwijk									H						
73. Zevenbergen										B					

LIMBURG

74. Bleierheide																H			
75. Born													H						
76. Bunde														H					
77. Elsloo														H					
78. Gennep													H						
79. Gronsveld														H		H	H		
80. Horn													H						
81. Limbricht													H		H				
82. Maastricht	M	M			K	KG	KG	KG	L			LG	LG	BG	B				
83. Obbicht														H					
St. Pieter (zie no 82)																			
84. Roermond												L	L?S	LS	S				
85. Rolduc											L								
86. Sittard												H							
87. Stein												H	H						
88. Stevensweerd															H	H			
89. Thorn						G									G	G			
90. Valkenburg												HLB	H						
91. Venlo												L							
92. Venray												H							
93. Weert												H			H				
94. Wessem						G						H							

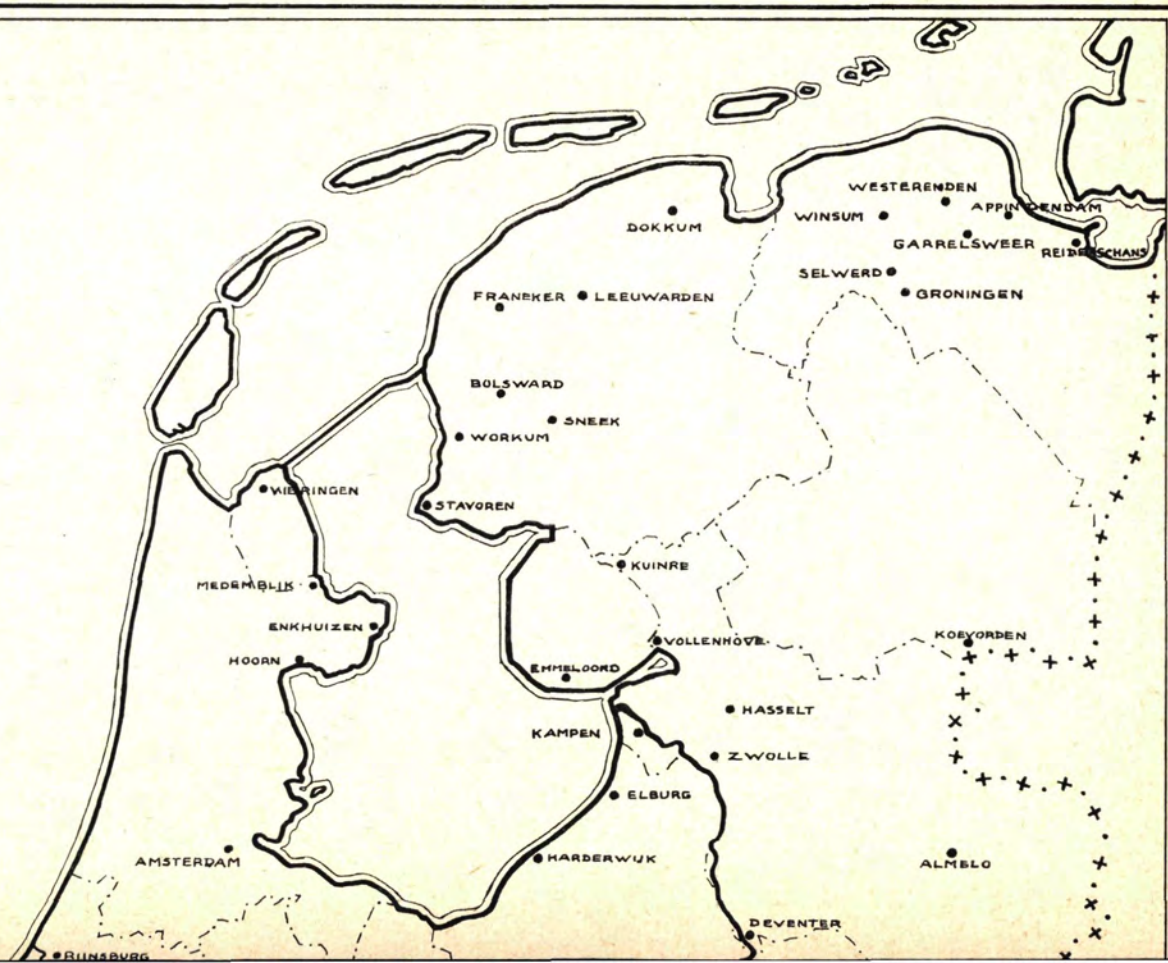
Noten geven zover nodig nadere verklaringen: aanduiding van de munt-heer, wanneer deze niet uit de algeme-ne aanduiding van de autoriteit op de tabel en de ligging van de plaats ge-makkelijk af te leiden is, en bibliogra-fische verwijzingen naar aanmuntin-gen, die niet in de gewone standaard-werken (Albrecht, Van der Chijs, Van Gelder-Hoc, Verkade, Schulman) voorkomen.

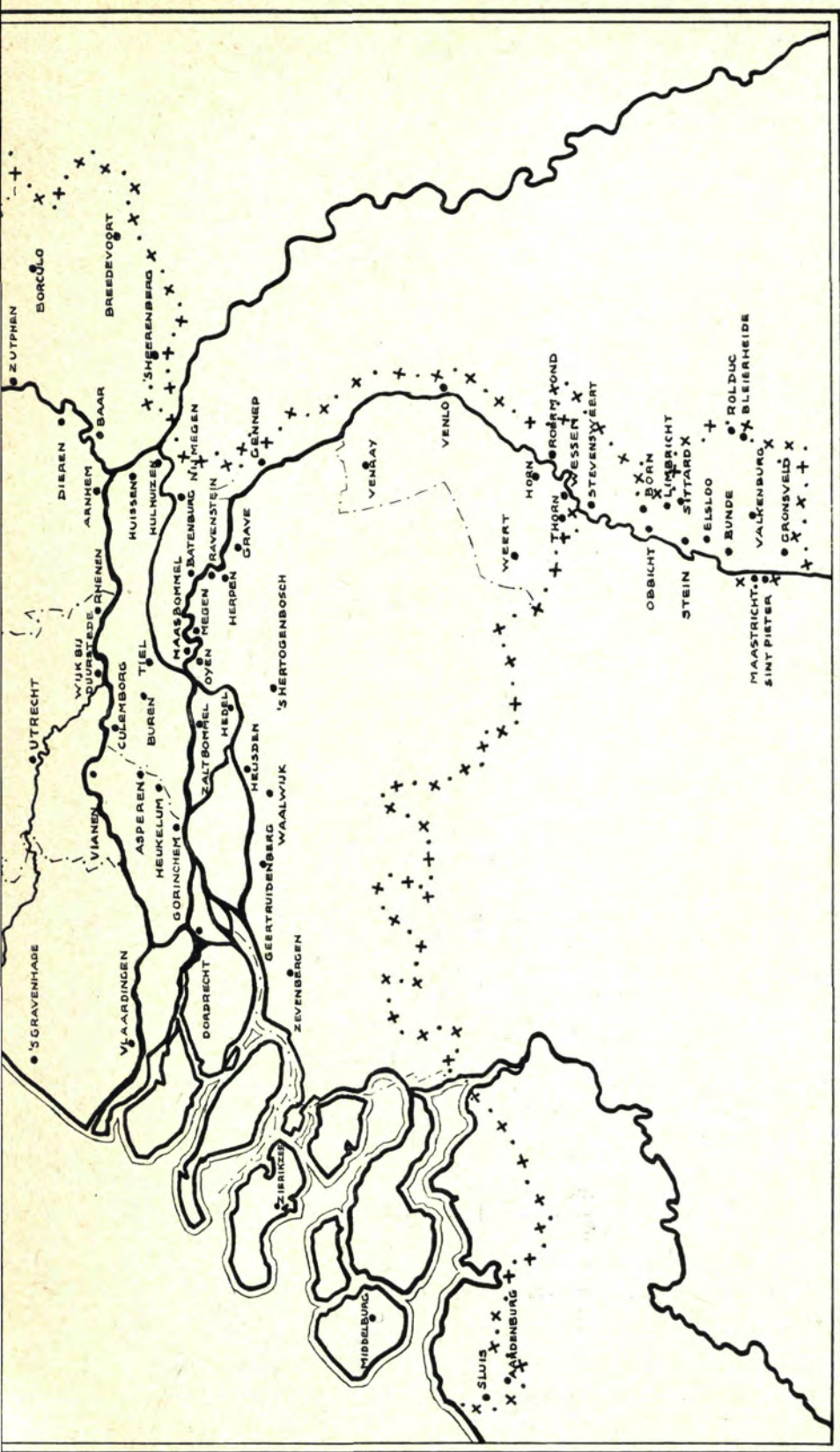
1. Fivelgo: v. d. Ch. Pl. 18, p. 528; Staten van de Ommelanden: Jrbk. 1915, p. 130
2. Graven van Friesland: Albrecht p. 116
3. Edzard van Oostfriesland: v. d. Ch. p. 509
4. Staten van Friesland: Geuzenpenning 1957, p. 20
5. Heer van Selwerd: Tijdschrift 1893, p. 151
6. Mogelijk Emnighem: Graven van Fries-land (zie nr. 18)

7. Graven van Friesland: Albrecht, p. 118
11. Karel V: Jrbk. 1950, p. 27; Verkade kent op Pl. 132, 7-8 ten onrechte provin-ciale munten aan de stad Leeuwar-den toe
12. Albrecht van Saksen: v. d. Ch. p. 131
13. Bisschop Koenraad van Utrecht: Jrbk. 1939, p. 24
16. Vgl. G. J. ter Kuile, Twentsche Eigen-heimers, p. 144
17. Adela van Hamaland: Geuzenpenning 1955, p. 35. In de 16e eeuw is Deventer muntplaats van de Drie Steden van Overijsel
18. Mogelijk Emnighem: (zie nr. 6); Graaf van Kuinre: RBN 1867, p. 109
19. Stedelijke munten: v. d. Ch. p. 342 en Verslagen en Meded. Ov. Regt en Gesch. 1860
20. Munt van de Drie Steden van 1583-88; In de 19e eeuw alleen V.O.C. duiten
22. Reinald II van Gelre: v. d. Ch. Pl. 2, 12-16
23. Mogelijk zijn hier de Utrechtse munten met Insula en/of Salandia geslagen
24. Eleonora van Gelre als Vrouwe van de Veluwe: W. J. de Voogt, Bijdragen Num. Geld. p. 79

25. Walraven van Meurs, Heer van Baar: Bl. f. Münzfreunde 1904, kol. 3136; Onjuist: Tijdschrift 1897, p. 78
27. Gijsbert van Bronkhorst (zie ook RBN 1856, p. 201)
28. RBN 1880, p. 270
29. Maximiliaan, Graaf van Buren: Jrbk. 1950, p. 153; (onjuist v. d. Ch. Pl. 22)
30. Staten van de Ommelanden: Jrbk. 1915, p. 155; Floris, Graaf van Culemborg: RBN 1870, p. 328
31. Munten van Graaf Willem van den Bergh met vermelding van Dieren als muntplaats zijn in werkelijkheid te 's-Heerenberg geslagen: F. B. M. Tangelder, Muntheer en Muntmeester, p. 24
33. Eleonora van Gelre als Vrouwe van de Veluwe: v. d. Ch. Pl. 3, 2; Bisschop Arnold van Utrecht: v. d. Ch. (Utrecht), p. 133; Graaf Willem van den Bergh: Tangelder p. 76
34. Willem II van den Bergh: v. d. Ch. Pl. 16, 5-8; Frederik van den Bergh, heer van Hedel
36. Graven en Hertogen van Kleef: A. Noss, Die Münzen der Grafen und Herzöge von Kleve; Mechteld van Gelre als Vrouwe van Huissen: v. d. Ch. Pl. 6, 3
37. Het stuk afgebeeld bij v. d. Ch. Pl. 22 is waarschijnlijk geen munt
38. Reinald III van Gelre: v. d. Ch. Pl. 4, 10
39. Merovingische triens: Geuzenpenning 1958, p. 26; Karolingische denarius: M. Prou, Catalogue des Monnaies Carolingiennes, nr. 952; Keizerlijke munten: RBN 1867, p. 410 en Bijdragen Gelre 1950, p. 129
40. Merovingische triens: Geuzenpenning 1958, p. 26
41. Bisschop Adelbold van Utrecht: Geuzenpenning 1960, p. 10; Munten van de stad en Graaf Frederik van den Bergh: Jrbk. 1956, p. 36
42. Graven van Zutphen: Albrecht p. 120; Jrbk. 1940, p. 65
43. Bisschop Jan van Vernenburg: Jrbk. 1959, p. 14
45. Karel van Gelre: v. d. Ch. (Utrecht), Pl. 25, 16-17
48. Provinciale munten van Holland: Schulman, p. 19
49. Provinciale munten van Holland: RBN 1873, p. 290 en Schulman, p. 19
50. Floris V van Holland: v. d. Ch. Pl. 3, 13
51. Jan I van Egmond: Jrbk. 1959, p. 10
52. Reinald van Valkenburg-Borne: v. d. Ch., Holland, Pl. 42
54. Heer van Arkel?: RBN 1874, p. 387; Maria van Brimeu, vrouwe van Megen: Jrbk. 1917, p. 53; Staten van de Ommelanden: Jrbk. 1915, p. 138; Koning van Portugal: Jrbk. 1917, p. 42
57. Graaf van Holland?: Albrecht p. 120
58. Heren van Brederode: v. d. Ch. Holland, Pl. 40-42
59. Graaf van Holland: Nordisk Num. Årsskrift 1950, p. 152
60. Robert, graaf van Vlaanderen: Jrbk. 1958, p. 151
61. Abt van Middelburg: Bull. mensuel 1883/4, Pl. 7, 13; Gwijde van Vlaanderen: RBN 1881, p. 262
62. Vlaamse tegenregering: Van Gelder-Hoc nr. 155-157
63. Graaf van Holland: Tijdschrift 1900, p. 89
65. Heren van Cuyck: v. d. Ch. Pl. 2
66. Walraven van Valkenburg-Borne: RBN 1873, p. 313
67. Hertog van Brabant: De Witte 162; stad: Van Gelder-Hoc nr. 269-271
69. Karel van Croy, graaf van Megen: RBN 1902, p. 167
70. Maria van Gelre, vrouwe van Oyen: v. d. Ch., Gelderland, Pl. 6
71. Reinald van Valkenburg-Borne: v. d. Ch., Pl. 4
72. Jan van Brederode, heer van Waalwijk: RBN 1929, p. 20
73. Philips van Bourgondië: Jrbk. 1959, p. 65
74. Willem van Bongert, heer van Blijd en (Blijder-)Heide: v. d. Ch. Pl. 16
78. Reinald van Brederode: RBN 1873, p. 450
82. Keizer Lotharius I: Jrbk. 1915, p. 89; bisschoppen van Luik (deels als „Munt van Sint-Pieter”): Chestret de Haneffe p. 47; proostdij van Sint-Servaas (tegelijk met bisschop): v. d. Ch., Frankische munten, Pl. 19, 1
83. Van der Donck, heren van Bicht: RBN 1871, p. 63
84. Hertogelijke munt mogelijk in de 15e eeuw, zeker in de 16e eeuw: Jrbk. 1956, p. 28
85. Hertog Walram IV van Limburg: RBN 1880, p. 259
86. Heren van Valkenburg-Borne: v. d. Ch., Pl. 30
88. Graven van den Bergh: Tangelder p. 68; Serrure Pl. 7-8
90. Hertog Willem van Gulik: Noss nr. 34; Philips de Stoute van Vlaanderen: Jrbk. 1958, p. 141
92. Reinald van Gelre, graaf van Kessel: v. d. Ch., Gelderland, Pl. 9, 4-6
93. Heren en graven van Hoorne: v. d. Ch., Pl. 11-12
94. Abt van Sint-Pantaleon te Keulen: Albrecht p. 78; heren van Hoorne: v. d. Ch., Pl. 12

MUNTPLAATSEN
IN
NEDERLAND

BUITENLANDS NIEUWS

In september is Rome het trefpunt geweest van numismatici uit de gehele wereld, die een van de achtereenvolgens gehouden congressen van A.I.N. P., C.I.N. en F.I.D.E.M. bijwoonden. Op 8 en 9 sept. kwam de Association Internationale des Numismates Professionnels bijeen ter bespreking van interne zaken. Het voorzitterschap ging van de heer J. Schulman over op de heer F. -X. Calicó te Barcelona, secretaris werd de heer E. Bourgey te Parijs.

Van 11 tot 16 sept. vergaderde het 6e Internationaal Congres voor Numismatiek, bijgewoond door meer dan 350 deelnemers uit 28 landen, waaronder ditmaal ook verscheidene Oost-Europese. De reeks van ca 75 voordrachten gaf aanleiding tot discussies op hoog peil en bovendien bood het congres gelegenheid tot het aanknopen of vernieuwen van persoonlijke relaties. Speciale tentoonstellingen waren georganiseerd in het Palazzo Barberini en het Museo Capitolino. Op de slotzitting van de Commission Internationale de Numismatique – tezamen met het Istituto Italiano di Numismatica voor de organisatie verantwoordelijk – werd het Bureau enigszins gewijzigd: Dr. C. H. V. Sutherland bleef voorzitter, dr. H. Enno van Gelder werd als secretaris opgevolgd door Prof. dr. D. Schwarz te Zürich.

Tenslotte troffen de belangstellenden in de hedendaagse medaille elkaar van 18 tot 22 sept. op het congres van de Fédération Internationale des Editeurs de Médailles. Hoogtepunt vormde de imposante tentoonstelling in het Palazzo Braschi, die ditmaal aan het Italiaanse publiek een beeld gaf van de penningkunst in de wereld. Nederland was hierbij met een keuze van 75 penningen van 25 kunstenaars vertegenwoordigd.

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

De najaarsvergadering van het Genootschap zal gehouden worden op zaterdag 21 oktober te Enschedé. De agenda zal dezer dagen aan de leden worden toegezonden.

NUMISMATISCHE KRINGEN

Kring Limburg

(Secr.: Sint Hubertuslaan 25,
Maastricht)

21e bijeenkomst op 1 juli 1961 – De heer F. J. Bingen hield een causerie over „Huismunten/Fictief geld”, waarvan hij talrijke exemplaren toonde met vele nieuwe gegevens.

Kring Oost-Nederland

(Secr.: Berg en Dalse weg 245,
Nijmegen)

Op initiatief van de heren L. Mulder en H. A. Vinkenburg te Doetinchem werd op 19 juni jl. besloten tot oprichting van een Kring Oost-Nederland, die zijn bijeenkomsten zal houden in een daartoe door de directie van het Gemeentemuseum te Arnhem beschikbaar gestelde zaal. Het bestuur is voorlopig samengesteld uit de heren H. K. Berghuijs, voorzitter, W. J. A. de Jong, secretaris-penningmeester, en H. A. Vinkenburg.

1e bijeenkomst op 26 september 1961 – Op de openingsvergadering, waar bij het bestuur van het Genootschap en verschillende andere kringen vertegenwoordigd waren, hield Dr. H. Enno van Gelder een voordracht met lichtbeelden over „De Nederlandse noodmunten van de Tachtigjarige oorlog”, waarna de voorzitter gelegenheid gaf zijn fraaie collectie op dit gebied te bezichtigen.

M. G. HIRSCH A.B. (Harry Glück)

Regeringsgatan 59, Stockholm

Telephon 11 05 56

MÜNZEN UND MEDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

B. A. SEABY LTD. • MUNTEN EN PENNINGEN

65, Great Portland Street, LONDEN, W. I.,

Uitgevers van: "SEABY's Coin and Medal Bulletin" — Numismatische
artikelen en prijslijsten Prijs 10/— per jaar.

"Roman Coins and their Values" door H. A. Seaby,
gebrocheerd 10/6 d., linnen band 14/—.

"Catalogue of Coins of Great Britain & Ireland,"
10th edition, gebrocheerd 8s.6d, linnen band 12s.6d.

"Greek Coins and their values"
gebrocheerd 16/—, linnen band 22/6d.

Monnaies et Médailles - Jetons - Sceaux - Décorations

Libraire numismatique

JULES FLORANGE & CIE

S.A.R.L. Capital 400000 fr. - Maison fondée en 1890

17, rue de la Banque - PARIS 2e - Tél. LOUvre 29-32 - R.C. 311.055 B.

P. & P. SANTAMARIA

NUMISMATICA

ROMA

PIAZZA DI SPAGNA 35

HEINRICH PILARTZ

MUNTHANDEL

KEULEN

KLINGELPÜTZ 16 — TEL. 215404

Em. BOURGEY

Expert en Médailles auprès du
Tribunal Civil de la Seine

PARIS 9e

7, Rue Drouot

MONNAIES ET MÉDAILLES

DR. BUSO PEUS

MÜNZENHANDLUNG

FRANKFURT AM MAIN

NEUHAUSZSTRASSE 13 — TEL. 592461

ICELAND COMMEMORATIVE GOLD COIN

To mark the 150th anniversary of the Birth of Jón Sigurdsson, the Icelandic scholar and statesman, the Royal Mint has struck 10.000 commemorative gold pieces for the Icelandic Government.

The obverse shows a portrait, facing right, the reverse comprises the Arms of Iceland, with "500 KRONUR" below.

The piece, in 900 standard gold and 23 mm., bears a milled edge.

Available. Price Fl. 75,-

including Surface Mail Postage.

From: SPINK & SON Ltd., 5-7 King Street, LONDON S.W. 1

HANS M. F. SCHULMAN (Zoon van Maurits Schulman, Amsterdam)
545 Fifth Avenue - NEW-YORK - 17 N.Y. U.S.A.

MUNTEN, MÉDAILLES, DÉCORATIES, NUMISM. BOEKEN

Grote voorraad, ook van Nederlandse Munten en Penningen
Geregelde veilingen - Vraagt mijn prijslijsten

N.V. KONINKLIJKE BEGEER VOORSCHOTEN
(HOLLAND)

PENNINGEN — EDELSMEEDWERKEN
RIDDERORDEN EN ERETEKENEN
SPORTMÉDAILLES EN INSIGNES

BOEKVERKOPING 10 OKTOBER

Nos 142—184

NUMISMATIEK

Catalogus wordt op aanvraag toegezonden

J. L. BEIJERS — WED 5-7 — UTRECHT

ADOLPH HESS A.G., LUZERN

Haldenstrasse 5 - Telephon 24392

MÜNZEN UND MÉDAILLEN - MONNAIES ET MÉDAILLES
COINS AND MEDALS

MAISON CLEMENT PLATT

MARCEL PLATT succ^r

19 Rue des Petits Champs PARIS 1e

MONNAIES — MÉDAILLES
JETONS — DÉCORATIONS
LIBRAIRIE NUMISMATIQUE
ANTIQUITÉS ARCHÉOLOGIQUES

MÜNZEN UND MEDAILLEN A.G.

Malzgasse 25 - BASEL

Onder leiding van: Erich Cahn, Dr Herbert Cahn, Pierre Strauss

Belangrijke voorraad munten en penningen uit alle tijdperken en landen
Maandelijks geïllustreerde prijslijsten, gratis op aanvraag

GERHARD HIRSCH

NUMISMATIKER

MÜNCHEN - 2 - PROMENADEPLATZ 10

ANKAUF — VERKAUF — VERSTEIGERUNGEN

OSCAR RINALDI & FIGLIO

NUMISMATEN

VERONA - Casa di Giulietta - ITALIA

Uitgevers van het blad „ITALIA NUMISMATICA”
Abonnementsprijs per jaar: US \$ 3.00